

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek İtilaf Donanmasının İzmir’i İşgal Girişimi

Celâl Öcal*

Başlarken

Tarih kitaplarının da 1. Dünya Savaşının İtilaf Donanmasının Osmanlı Devletine Çanakkale’ye yaptığı saldırıyla başladığı yazar. 15 Mayıs 1919’a kadar İzmir’den söz edilmez. İzmir’de 1914-1918 arası neler olduğu üzerinde de durulmaz. İtilaf Donanması Çanakkale’den önce İzmir’i işgale yeltenmiş, kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu düşüncemizin kanıtı İzmir Körfezindeki gemi batıkları ve Yenikale Şehitliği kitabesidir.

Bu konuda ilk çalışma Necmi Ülker tarafından yapılmış, 1987 yılında Askeri Tarih Semineri’nde duyurulmuştur¹. 1914-1918 arası İzmir’de nelerin olduğu tarafımızdan araştırılmıştır².

Yenikale Tarihi

Venediklilerle yaptığımız 24 yıl süren savaşta (1645-1669) gemi yönünden sıkıntıya düşen Osmanlı Devleti, o tarihe kadar hiçbir kontrole uğramadan, gümrük ödemedi ticaret yapan yabancı gemileri, kiralama girişiminde bulunur, ancak gemi kaptanları teklifimize cevap bile vermeden, demir alarak körfezi terk eder.

Bu durum üzerine Köprülü Mehmet Paşa, Piri Reis’in haritasında Sancakburnu adıyla geçen bölgeye, kale yapılmasını emreder. 1656 yılı civarında İzmir, Narlıdere, İnciraltı arasına halen Güneydeniz Saha Komutanlığı arazisinin bulunduğu bölgeye kale inşa edilir³.

Kale, İzmir Körfezine giriş çıkış yapan gemilerin geçişlerini tamamen kontrol altında tutmaya, Boğazkesen görevi yapmaya başlar. İzmir’in en eski kalesi olan Kadifekale’ye nispetle yeni yapıldığı için, Yenikale veya kalede dalgalanan bayrak nedeniyle Sancakkale adıyla anılır olur. Evliya Çelebi şöyle anlatır.

* Eczacı-Yazar, İstanbul/TÜRKİYE, turkdunyasihaklari@yahoo.com

1 Necmi Ülker, *İzmir Sancakkale’si ve Şehitliği*, Askeri Tarih Semineri, Bildiriler II, Ankara 1983.

2 Celal Öcal, *1. Dünya Savaşında İzmir Savunması*, İstanbul, 2015, s. 78.

3 Necmi Ülker, *İzmir Sancakkale’si ve Şehitliği*, Askeri Tarih Semineri, Bildiriler II, Ankara 1983.

Sancak Burnu Kalesi; Dördüncü Mehmed zamanında Köprülü yapısıdır. Sebebi şudur ki yere batası kâfirlerin gemileri, çoğunlukla gümrük vermeden kaçıp giderlerdi. Bu yüzden İzmir gümrüğü boş kalmaya başlamıştı. Nihayet Köprülü boğaza bu sağlam kaleyi, Dergâh-ı âli kapıcıbaşı'sı Geveze-zade... Ağa marifetiyle yaptırdı. Şimdi boğazdan bir tek kafir gemisi değil, bir çırnak geçemez. Bu yüzden o sene gümrük emniyeti 200 kese fazlaya aldılar. Dört köşe bir kaledir. Etrafı bin yüz adımdır. Hendeği yoktur. Kale içinde avlusuz seksen ev, bir hünkâr camii vardır. Dizdari, yedi kulesi, yetmiş parça balyemez topları vardır. Kibleye bakar bir demir kapısı vardır. Bir köprü ile kaleye girip çıkar. Köprü başında bir lonca köşkü vardır. Kale kapısı üzerinde şu tarih vardır.

Görünce Hatifi gaybı didi bu kal'aya tarih

Kilidi bahr ü ber oldu ve hakka kal'a-i sancak. (H. 1077)

(Gizlilik âleminden gelen ses bu kaleyi görünce tarih düşürdü

Gerçekten Sancak kalesi denizin ve karanın kilidi oldu. Sene 1077/M 1666-7)

Bir kâfir kalyonu limana girmek ister, bu kale önünde beyaz itaat bayrağı çekip öyle girilebilir. Bu yüzden Sancak burnu denilmiştir. Kalenin kible tarafında 200 evli, bir camii, han ve hamamlı, on dükkânlı yeni bir kasaba kuruluyor. Kalenin inşaa edilmesiyle, yabancı gemilerin gümrük vergisi ödemesi ve Kale de dalgalanan Türk bayrağını selamlanması, sağlanmış olur.

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde “Kal'ai Sancakburnu” adını yazdığı kalede “demir kapaklı yetmiş adet Balyemez⁴ ve Çultutmaz Şayka topları” bulunduğu, “Ve lebi deryaya nazır içine âdem sığar şayka topları vardır kim rûyi deryada kuş kondurmazlar” ifadesiyle açıklar, Hıristiyan kalyonlarının saygı işareti olarak direklerine beyaz bir sancak çekip kaleyi selâmladıklarını yazar.⁵

1669 da Girit adasının Venediklilerden alınmasından sonra, getirilen topraklar, Sancakkale'ye yerleştirilir. Sancakkale'ye yerleştirilen güçlü topraklarımız; 1694 yılında Venedik filosunun, 1770 yılında Çeşme önlerine kadar gelen İngiliz-Rus donanmasının, İzmir'i işgal etmeye *yeltenmesini* önler veya caydırıcı bir etken olur.

4 Gülşen Arslanboğa, *Askeri Müze Toprak Koleksiyonu* Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı 2009.

5 Mümin Çevik *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, C VIII, Üç Dal Yayınları, 1985, s. 535, yay. Yücel dağlı-Seyit Ali kahraman-Robert Dankof, 9. Kitap, Yapı Kredi yayınları, 2000, s. 54.

1897 yılında ABD harp gemisi Bancroft bir gece vakti İzmir'e girmeye teşebbüs eder. Yenikale'den açılan ateşle durdurulur. O dönem savaş gemilerinin limana gece girmeleri yasaktır. Osmanlı askeri makamlarının yüzde yüz haklı oldukları bu önleme ve Amerikan gemisinin açık ihlaline rağmen bu davranış politik bir sorun haline getirilir, valilik protesto edilir. Hiç bir suçları olmamasına rağmen Yenikale'de görevli iki subay tutuklanır.⁶

1. Dünya Savaşı Başlarken

1. Dünya Savaşı yaklaşırken Osmanlı Harbiye Nezareti Çanakkale'ye, İzmir'e ve İskenderun'a saldırı yapılabileceğini değerlendirir ve tedbir alır. İzmir'e işgal teşebbüsünü önce mayın hatları, Kösten adası, kıyı bataryaları, en son olarak da Yenikale önleyecektir. Yenikale'nin aşılması veya susturulması, İzmir'in işgal edilmesi felâketi getirecektir. İzmir Bölgesi için 3 Tayyare Bölüğü ayrılır.

Beşinci Ordu teşkil edilir kumandanlığına Liman von Sanders getirilir. 4 ncü Kolordu Komutanlığı bünyesinde 11' nci Fırka Denizli'de, 12 nci Fırka Burdur'da görev alır. İzmir'deki 10 ncu Fırka'nın Müstahkem Mevkii Komutanlığı emrine; İzmir Ağır Topçu Taburu, Torpil Müfrezesi, Muhabere Müfrezesi, Projektör müfrezesi, Telgraf Bölüğü verilir.

Savunmamızın unsurlarından biride İzmir Körfezinin ortasında bulunan (Uzunada) Kösten Adasıdır. Uzunada'ya 1876 yapımı 24 cm raylı Krupps top konur. İzmir'de karakol görevi yapmış olan Donanmamızın yaşlı gemilerinden Muin-i Zafer Korvetinin toplarının sökülmesi kararı alınınca bir kısım topları Çanakkaleye, bir kısım topları Kösten adasına yerleştirilir⁷.

Ayvalıktan Alanya'ya kadar sahilin savunması Dördüncü Kolordu'ya verilir, sahil, yedi bölgeye ayrılır, savunma ve gözetleme tedbirleri alınır.

Bu bölgelerden ikisi, İzmir'in savunulmasıyla görevlidir.

İzmir bölgesi-Foça'dan Yenikale'ye kadar olan bölgeyi kapsamaktadır⁸.

Üç Seyyar Jandarma Bölüğü ve dört Demiryolu Muhafız Bölüğü ve bir bölük Manisa yeni Erat Okulu gücünde bir kuvvet, İzmir merkezine ayrılır.

6 Rauf Beyru, *19. yüzyılda İzmir'de Yaşam*, Temmuz 2000, Literatür Yayıncılık s. 381

7 Celal Öcal, *1. Dünya Savaşında İzmir Savunması*, İleri Yayınevi, s. 36.

Halen Güneydeniz Saha Komutanlığının üssü olan Uzunada'da bir bölgenin Muin-i Zafer adını taşıyor olması, Muin-i Zafer gemisinden çıkartılan topların Uzunada'ya yerleştirilmiş olduğunun kanıtı, bir Türk denizci geleneğidir.

8 Haydar Alpagut. *Büyük Harbin Türk Deniz Cephesi*, İstanbul, Deniz Matbaası, 1937, Gn. Kur. Bşk. IX. Şube, s. 22, s. 295. s. 341

İkinci bölge- Yenikale'den Hristiyan köyüne (Urla) kadar olan bölgeyi, Merkez Yenikale olmak üzere, Yenikale Birliği, Obüs Taburu, Mayın Müfrezesi, Işıldak Müfrezesi, dört bölüklü Urla Jandarma Taburu, Sarayköy Jandarma Bölüğü, iki Motorbot'dan müteşekkil bir güç, bölgeyi koruyacaktır.

Kasım 1915 de İzmir Tahkimatı ve Mayın Hatları haritasında yer aldığı gibi Güzelbahçe Yenikale sahili arasına bataryalar yerleştirilir, Işıldaklar konur , Mayın hatları, Batık gemi mâniaları teşkil edilir.

3 Ağustos 1914'de İstanbul'a gitme emri alan Goben ve Breslau Önce İzmir'e, 10 Ağustos 1914'de Çanakkale'ye gelir.

İzmir Savunmamızın Unsurları

A- Bataryalar

Körfezin güney kıyısından İzmir den Urla'ya doğru bataryalar tesis edildi, tahkimat yapılı.

Bir numaralı İstasyon Bataryası-Mayın istasyonunun doğusunda döner kuleli 5. 7 s/m lik ateşli bir top⁹

İki numaralı İstasyon Bataryası-Mayın istasyonunun batısında 4 adet 9 s/m lik mantelli top.

Üç numaralı Yenikale Bataryası-Yenikale'de 7 adet 22 çapında 24 s/m lik kısa top.

Dört numaralı Büyük Muin-i Zafer bataryası-Yenikale'nin batısında Muin-i Zafer korvetinden çıkarılmış 4 adet 15 s/m lik seri ateşli gemi topu.

Beş numaralı Seğırtme Bataryası- Dört numaranın batısında ve biraz geride 4 adet 8 s/m lik Brondol kâri top.

Altı numaralı Büyük Obüs Bataryası-Vapur iskelesinin güney doğusunda 6 adet 15 s/m lik seri ateşli obüs.

Yedi numaralı Küçük Obüs Bataryası-Vapur iskelesinin güney batısında 6 adet 12 s/m lik seri ateşli obüs.

Sekiz numaralı Zeytinlik Bataryası-Yedi numaranın batısında 4 adet 12 s/mlık sehpalı top.

9 Haydar Alpagut. *Büyük Harbin Türk Deniz Cephesi*, İstanbul, Deniz Matbaası, 1937, Gn. Kur. Bşk. IX. Şube, s. 22, 295, 341.

Dokuz numaralı “Küçük Muin-i Zafer” Bataryası-Sekiz numaranın batısında ve kıyıya daha yakın Muin-i Zafer korvetinden çıkarılmış 4 adet 7, 5 s/m lik seri ateşli gemi topu.

On numaralı Sazlık Bataryası-Dokuz numaranın batısında 4 adet 4, 7 s/m lik seri ateşli gemi topu.

On bir numaralı “Men'i mürur” Bataryası-Işıldağın güney doğusunda ve biraz geride 4 adet 8 s/m lik Broddol kari top.

Toplam 48 muhtelif top'dan oluşan 11 batarya İzmir'i savunmada görev üstlenir.

B- Mayın hatları¹⁰

Mayın hatları-Kuzey tarafındaki sığılı tahdit eden duba fenerleriyle güney kıyası arasında dışarıdan içeriye doğru

Birinci hat-Geçidin ortası iki şamandırayla belirtilmiş vaziyette Işıldak mevkiinin önünden altısı karayele ve altısı poyraza doğru on iki adet elektrikli müsademeli hat.

İkinci hat-Geçit şamandırası alt ucunda, birinci hattın ortasındaki geçidin arkasında yirmi adet otomatik mayın.

Üçüncü hat-Geçit ortasında dokuz numaralı bataryanın önünden beşi karayele ve altısı poyraza doğru dökülmüş on bir adet elektrikli müsademeli mayın.

Dördüncü hat-Geçit ortasında, sekiz ve dokuz numaralı bataryaların ortasından on üçü poyraza ve yirmi dördü karayele doğru dökülmüş otuz yedi adet otomatik mayın.

Beşinci hat-Yenikale'den duba fenerine doğru dökülmüş sekiz adet elektrikli mayın.

Altıncı hat-Beşincinin gerisinde ve ona paralel dokuz adet elektrikli mayın.

Toplam 97 adet mayın, İzmir'i savunmak üzere denize yerleştirilir.

C- Işıldaklar

Biri karakol mevkiinde ışıldak istasyonunda, ikincisi dört numaralı batarya önünde ve üçüncüsü Yenikale de olmak üzere üç ışıldak merkezi ile İzmir'e yapılacak bir saldırı ihtimaline karşı savunma tedbiri alınır.

10 Alpagut, *age.* , s. 22.

İzmir'e denizden yapılacak bir saldırı beklenmektedir. Bu nedenle İzmir'e denizden giriş 30 Ekim 1914 günü, mayınlarla kapatılır.

Beyrut Gemisi

1911 yılında Erkan-ı Harbiye-i Bahriye'de (Sekizinci) Harita Şubesi kurulur. Birinci Dünya Savaşı öncesi bir Alman Ticaret gemisi, Kızıldeniz'de Komoran adaları civarında mercan resiflerine çarparak batar. Alman Hükûmeti, Osmanlı Hükûmeti'ne ultimatom vererek buraların haritası tarafınızdan yapılmadığı takdirde, Alman Haritacılar tarafından yapılacağını, bunun bir dereceye kadar hükümlerlik haklarınıza müdahale olacağından söz eder. Bunun üzerine Port Tevfik'te yatmakta olan Beyrut Meseha gemisi ölçüm yapmak üzere görevlendirilir, bir süre çalışma yapar ancak savaşın başlaması ile bu görevini tamamlayamadan rotasını İstanbul'a çevirir İzmir Körfezine yönelir, mayın geçitleri kapandığı için İzmir Limanına giremez. Kınalıada posta vapuru gibi Urla önüne demir atar.

Saldırı Öncesi

İzmir ve Havalisi Komutanlığı, Beyrut Yatı'nın içeriye alınmasını, bu mümkün olmazsa toplarıyla taşınabilir eşya ve aksamın karaya çıkarılmasını, olumsuz bir gelişme durumunda teknenin icabında batırılmak üzere top altında bir yere demirlenmesini, müstahkem mevki komutanlığına emreder.

Birinci Dünya Harbinin resmen ilan edilmediği bu dönemde İzmir körfezinde yabancı gemilerde görülmeye başlar. Amiral Carden'in Wolverine ve Scorpion muhripleri 31 Ekim 1914 günü saat 17. 30'da Urla sularına girer. Urla Tabur Komutanlığı, bu gemilere "Karasularımızdan çıkmalarını, çıkmazlarsa üzerlerine ateş açılacağı" uyarısında bulunur. Uyarıyı dikkate alan gemiler Narlıdere ve Kösten taraflarına doğru uzaklaşıp giderler¹¹.

Beyrut ve Kınalıada Gemilerimizin Batması

1 Kasım 1914 günü, endişe edilen durum meydana gelir, İki İngiliz muhribi yeniden İzmir körfezinde görünür. Wolverine muhribi karadaki ve yattaki topların menzili dışında bir işaret kaldırır, bu işaret okunamaz ve muhribe bir subay gönderilir. Muhrip komutanı yat ile küçük vapurun sancaklarını indirerek kendilerini takip etmelerini bildirir ve bunun için on dakikalık süre verir.

İngiltere ile aramızda karşılıklı ilan edilmiş bir savaş durumu yoktur. Buna rağmen İngilizler gemilerimize el koyma teşebbüsünde bulunur.

¹¹ Alpagut, *age.*, s. 76.

Gemilerimiz teslim edilemeyeceği için, tahrip edilmelerinden başka çare kalmamıştır. Açıkta bulunan yat da iki küçük topu ile kendini koruyamayacak durumda olmadığı için. Beyrut Gemisi komutanı Yzb. Sezai işe yarar önemli aletlerini, toplarının kamalarını karaya çıkarır. Mürettebatını filikalara doldurarak kıyıya sevk eder ve gemisini yakmaya başlar.

Kınalıada süvarisi de gemisini ateşler. İngilizler Beyrut gemisine ve mürettebat dolu filikalara ateş açarlar. Gemilerimizin batırılması sonucu, İngilizler kolay bir zafer kazanmış olur.¹²

Bu hadise “Bir İngiliz filusunun İzmir Limanını bombardımanı” olarak kayıtlara geçer.

İngiltere, Osmanlı İmparatorluğuna 1 Kasım 1914 günü harp ilan etmeden İzmir de yaptığı tecavüzü, aynı gün Akabe’yi (Kızıldeniz) de top’a tutarak tekrarlar. Bu hadiselerle kadar çıkacak savaşta tarafsız kalma düşüncesinde olan Osmanlı yönetimi, tarafsız kalamayacağını anlar.

İngiltere ve Fransa 5 Kasım 1914’ de Türkiye’ye harp ilan eder.

Harp İlanı

Osmanlı İmparatoru Sultan Mehmet Reşat “Orduma , Donanmama” hitabıyla başlayan, Beyanname-i Hümayun’la/, Şeyhülislam Mustafa Hayri Efendi Fetâvayı Şerife /, Başkumandan Vekili Enver, Başkumandanlık Vekâletinin Beyannamesi Sureti/ ile 11 Kasım 1914 günü İtilaf Devletlerinin tümüne Harp ilan eder,¹³ neden savaş ilan etmek durumunda kaldığımız , İngilizlerin Akabe’ye yaptığı saldırıyı açıklarken Urla’ya yapılan saldırıdan söz etmez.!

İngiltere’nin harp ilanından dört gün önce gerçekleştirdiği, Urla ve Akabe saldırıları üzerinde yeterince durulmaz.

Gelişmeler

1 Kasım 1914 baskınından sonra da İngiliz harp gemileri İzmir şehrini ve İzmir Körfezi’ni gözetlemeye devam eder.

11 Ocak 1915 günü Fransız deniz uçağı ana gemisi “Anne”, üç adet Fransız Nieuport deniz uçağı ile İzmir açıklarına gelir.

12 Em. A. A. Afif Büyüktuğrul, *Osmanlı Deniz Harp Tarihi*, C IV, T. C. Gnkur. Bşk. Dnz. K. Kom. 1974, s. 412.

13 Nazım H. Polat, *Müdafaa-i Milliye Cemiyeti*, Kültür Bakanlığı, s. 218.

Osmanlı Bahriye Nezareti İzmir'de bulunan gambotların körfezde kalmasını sakıncalı görerek İstanbul'a çağırır. Taşköprü Gambotu 26 Ekim 1914 günü, ötekilerde 27 Ekim de İzmir'den kalkıp İngilizlerin tecavüzüne uğramadan Çanakkale boğazından içeri girerler.

İngiliz Donanması İzmir'e saldırı başlattığında ellerinde 1844 yılında Kaptan Richard Copeland ve Graves başkanlığında bir İngiliz birliği yirmi yıl İzmir'de çalışarak yaptığı haritalar bulunmaktadır!

İzmir'e Saldırı

5 Mart 1915 günü saat:13. 40 da Amiral Pierse'nin Amiral gemisi Euryalus zıhlı "kruvazörü , Triumph ve Swiftsure (18 toplu) Theseus, Fransız Kleber ve dört zıhlı, beş küçük ve bir nakliye gemisinden oluşan İtilaf Donanması Yenikale istihkâmına ve İzmir tabyalarına, saldırı başlatır. Aliğa, Reşadiye, Şakran bombalanır.

Önce 14 km, sonra 10 kilometre mesafeden uzun menzilli toplarla İzmir'e yoğun saldırı yapıldı. Kale istihkâmınınca aynı şekilde cevap verilir.

İngiliz donanması Yenikale'yi de 3 saat bombalar, 140'a yakın mermi atılır. Amaçları istihkâmı tahrip etmek, limanı ablukaya almak, hücumu açık bulundurarak, İzmir'in Alman denizaltılarının üs'ü olarak kullanılmasını engellemektir.

5 Mart 1915 Cuma sabahı Yenikale'yi önce 14 sonra 10 km mesafeden yoğun top atışına tutan savaş gemilerine kale istihkâmınınca aynı şekilde cevap verilmiştir. (Ay. yer:Yazar donanmanın 140 mermi attığını, Yenikale'de hasarın az, bir şehit ve dört yaralı olduğunu bildirmektedir. Bir İzmir gazetesi olan Ahenk 20 Rebiyülahir 1333 tarihli nüshasında ise 90 mermi atıldığını yazar.)

Basra ve Çanakkale cephelerinden haberler¹⁴

6 Mart 1915 tarihinde Karargah-ı Umumi'den tebliğ olunmuştur. Dün düşman filosundan iki zıhlı bir kruvazör İzmir sahil istihkâmâtını uzaktan üç saat bombardıman etmiş ve hiçbir te'siri olmamıştır. Bu sabah kable'z-zeval saat sekizde biri Fransız üçü İngiliz düşman safain-i harbiyesi arkalarında beş adet büyük tonda torpil taharri gemisi olduğu halde İzmir istihkâmâtını tekrar bombardımana başlamış bir buçuk saat sonra ateşi kesmiştir. Bataryalarımızın mukabil endahtından düşmanın evvela ateş açan bir zıhlısına yedi mermi isabet etmiş ve torpil taharri gemilerinden biri

14 İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı *Havadis 1914-1915 Tüz yıl önce Sergi katalogu* s. 157.

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek İtilaf Donanmasının İzmir’i İşgal Girişimi

55

de batırılmıştır. Dün ve bugünkü bombardıman neticesinde cem’an dört şehid 7 mecruhdan başka zaiyatımız yoktur.¹⁵

Kale bataryaları ile donanma arasındaki top düellosu sırasında İzmir şehri ve civar halkı telaş göstermemiş bu manzarayı seyretmek için deniz kenarına ve yüksek yerlere gitmişlerdi.

(Ahenk 20 Rebiyülahir 1333 Bu olayla ilgili olarak vilayetin resmi tebliğini yayımlayan gazete yedi yaralı verildiğini ve bir düşman torpil gemisinin batırıldığını yazar.

6 Mart 1915 günü sabahı, İtilaf Donanmasının yoğun bombardımanı başlar. Mayın arama ve tarama gemileri, zıhlı topçuların desteğinde ilerler, ancak Sancakkale topçusunun karşı ateşiyle işgalciler çekilmek zorunda kalır. Bu harekâta düşmanın bir mayın tarama gemisi batırılır.

6 Mart 1915’de Basra civarında Suaybe mevkiinde İngilizlerle savaş devam ediyor. İzmir sahil istihkamları bombalandı.

7 Mart 1915 günü İtilaf Donanması, Urla önlerinden Türk toplarının menzili dışından sabahtan geç vakte kadar bombardımana devam eder. Bir Fransız uçağı keşif uçuşu yapar. İtilaf Donanmasının bütün gece sürdürdüğü top atışları ve mayın arama tarama girişimleri, bir sonuç vermez.

Aynı gün İzmir Müftüsü ve İttihat ve Terakki Partisi İzmir Katib-i Mes’ulü Celal (Bayar) Beyefendi İzmir halkının şükranlarını bildirmek için Sancakkale’ye gider, topçu askerlerine hediyeler dağıtır , morallerini yükseltir.

7 Mart 1915 günü 285 bordo sayılı Okino gemisi mayına çarparak batar¹⁶. Triumph isabet alır. Mayın temizlemeye gece devam edilmek istenir, ancak Yenikale işildakları engeller.

8 Mart 1915 günü bombardıman bütün gün devam eder, bu defa İtilaf Donanmasına Rus krüvözörü Askold da katılır, Urla’yı bombardımana tutar.

9 Mart 1915 günü de saldırılar devam eder.

10 Mart 1915 günü çok sayıda bahriyeli kepleri ve birçok gemi artıkları İzmir sahillerine vurur. Bu eşyaların mayın tarama gemisine ait oldukları anlaşılır¹⁷.

15 *Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Genel Müdürlüğü s. 163.

16 Alper Bakacak, 1. Dünya Savaşında İzmir Bombardımanı (Makale)

17 İsmail Tosun Saral, “Avusturya-Macaristan Gazetelerine Göre 1915-1916’da İzmir’in Savunulması ve Kösten Adası’nın Fethi”, *Düşünce ve Tarih Dergisi*, Eylül 2017, s. 36.

İngilizlerin İzmir Valisine Teslim ve Yönetim Teklifi

İngiliz Amiral Rosslyn Wemyss, 9 Mart 1915 günü Euryalus gemisinden gönderdiği ulti-matom'la Rahmi Bey'den İzmir'i teslim etmesini ister.

İngiliz filosunda istihbarat servisinin ünlü elemanı Wyndhem Deeds, İzmirli İngiliz tüccar Eric Whittall aracılığıyla, İzmir Valisi Rahmi Bey'le görüşmek isteğini bildirir¹⁸.

İngiliz filosunda bulunan Colonel Deeds, İzmir'de yaşayan İngiliz uyuğundaki tüccar Eric Whittall aracılığı ile İzmir Valisi Rahmi Bey'e görüşme isteğinde bulundu. Rahmi Bey, İngiliz Entelligence servisinin bir elemanı olan Colonel Wyndhem Deeds ile görüşmeyi kabul etti. Karaburun'da karaya çıkan Colonel Deeds'i, Vilayet yabancı işler müdürü Charles Karabiber ile Eric Whittall bir paytonda görüşme yeri olan Urla'ya getirdiler. Deeds, Vali Rahmi Bey'den "İzmir ve çevresine asker çıkarma izni" istedi. Rahmi Bey'e bu hizmeti karşılığında İzmir bir prenslik olacak, başına da Rahmi Bey geçirilecekti. Colonel Deeds, Rahmi Bey'den umduğu karşılığı alamadı. Vali, Colonel Deeds'e "İzmir'i cayır cayır yakarım da size teslim etmem. Bu davranışınızla İzmir'deki Hıristiyanların hayatlarını tehlikeye atıyorsunuz. Şehri alsanız bile, bir tek Hıristiyan'ı sağ bulamayacaksınız" der.

İzmir Valisinin Savunma Tedbirleri

Urla'daki görüşme böylece sona erdi. Rahmi Bey İzmir'de bütün karakollara, resmi dairelere, okullara ve Sarıkışla'ya tenekelerle gaz dağıttı. İngilizler şehri işgale başladıkları an, İzmir yakılacaktı.

Başta Whitall, Giraud ve Gifre aileleri olmak üzere, şehrin tanınmış ve zengin Hıristiyanları, Eşref Paşa, Tilkilik, Namazgah semtlerinde, Gureba-i Müslimin Hastanesi dolaylarındaki Türk evlerine yerleştirildiler. İzmir'in Türk kesimi bombalanırsa, bu zengin Hıristiyanlar da, Türklerle birlikte can vereceklerdi.

Rahmi Bey, hazırlıklarını tamamladıktan sonra İngiliz filosuna haber göndererek aldığı tedbirleri bildirdi ve isterlerse İzmir'i bombalayabileceklerini söyledi. Rahmi Bey'in tedbirleri yalnızca yukarıda saydıklarımızdan ibaret değildi. Kordonboyu'na, kum torbalarının arkasında ateşe hazır toplar yerleştirilmişti. Şehrin içindeki kadın ve çocuklar, Rahmi Bey'in emriyle trenlere bindirilerek yakın il ve ilçelere, İzmir'in banliyölerine gönderilmişlerdi.

18 Kamil Erdeha, *Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1975, s. 372.

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek
İtilaf Donanmasının İzmir’i İşgal Girişimi

57

Zorla Türk evlerine yatırılan Hıristiyan aileler, Donanma komutanına ricacılar göndererek, bombardımandan vazgeçmesini istediler. Donanma Komutanı da, İzmir’e karşı girişecekleri bir harekâta, Türklerden çok Hıristiyanlara zarar vereceğini anlamış olmalı ki, dönüş hazırlıkları yaparak Yeni Kale istihkâmları önünden ayrılmak zorunda kaldı.¹⁹

Bu kez Çanakkale boğazına gidiyorlardı. Durumun şehirde yaşayan yabancılar için de kötü olacağını anlayan İzmir ABD konsolosu, İngiliz Amirali ile gemisinde görüşür. Saldırının beşinci günü donanma temsilcileri ile mütareke zemini aranır.

“İzmir bombardımanı hakkında haber veren Mali 6 Mart 1331 tarihli İzmir Ahenk Gazetesi Miladi 10 Mart 1915 tarihli Noya Press’den aldığı haberi şöyle verir: Geçen cumartesi sabahı İzmir istikameti İngiliz deniz kuvvetleri tarafından bombalanmıştır. Harekâta 4 kruvazör ile 6 torbitobot katılmıştır. “Aynı gazete bu donanmada nakliye gemisinin bulunmasının İngilizlerin İzmir’e çıkartma yapmak istedikleri sonucuna varıyordu.”

İzmir Valisi ve Meclis-i umumi reisi Rahmi Bey resmi bir beyanname yayımlayarak, şehri silahlı bir savunmaya hazırlamak için halkın tren veya diğer vasıtalarla İzmir’den iç kısımlara gitmesini ister, ancak bu haber bir izdihama neden olur. İzmir Valisi Rahmi Bey şehri savunma tedbirleri alır (Ahenk 24 Rebiyülahir 1333).

Aynı gün durumun nazikliğini takdir eden İzmir’deki ABD konsolosu harekete geçerek İngiliz Amirali Pierse ile gemisinde görüşür.

Bir İngiliz kaynağına göre saldırının beşinci gününde, mütareke zemini arayan donanma temsilcilerinin ağır istekleri nedeniyle anlaşma olmaz, bunun sonucu olarak İzmir’e karşı olan deniz harekâtı sürdürülür.

Bu olayla ilgili olarak vilayetin resmi tebliğini yayımlayan gazete yedi yaralı verildiğini ve bir düşman torpil gemisinin batırıldığını ve ayrıca gazete bombardımanın sabahtan başlayıp öğleden sonra üç’e kadar sürdüğünü ve 526 mermi harcandığını yazar (Ahenk 20-21 Rebiyülahir 1333).

Hava bombardımanı nedeniyle zarara uğrayan Yunan ve tarafsız ülkelerin vatandaşları hasarlarının karşılanması için vilayete başvururlar. Devlet sorumluluğu kabul etmez.²⁰

19 Nurdoğan Taçalan, *Ege’de Kurtuluş Savaşı Başlarken Hasan Tahsin*, Aksoy Yayıncılık 1998 s. 32.

20 Emin Kurt-Mesut Güvenbaş, *Birinci Dünya Savaşında İstanbula Yapılan Hava Saldırıları*, s. 96

İzmir'e Yapılan Saldırıyı Görenlerin Yazdıkları

Kazım Çavdar'ın Yazdıkları

“İngilizler bağdaşıkları Ruslar'a yardım etmek için Çanakkale'ye saldırmadan önce İzmir'e çıkartma yapmayı düşündüler; İzmir'in girişindeki Yenikale istihkamlarını bombardıman etmeye başladılar.²¹

Naci Gündem'in Anıları

İzmir'in denizden işgal girişimine tanıklık eden Naci Gündem hadiseyi hatıralarında anlatmıştır.²²

Birinci Cihan Harbi'nin ilk senesi, Şubat ayının kesin olarak bilmediğim bir sabahında, İzmir büyük bir felaketle uyanmıştı. Yenikale önünde düşman zıhlıları görünmüş, az sonra bombardıman başlayacak, halk korku ve heyecan içinde...Bu haber etrafa yayılırken bombardıman da bütün şiddetiyle başlamıştı. Ne olacağını kestiremeyen halk şaşkın şaşkın sağa sola kaçışırken, vasıtaları olanlar da şehirden uzaklaşmaya hazırlanıyorlardı. Düşmanın yaratmak istediği hareketde bu şekilde başlamış demektir. Fakat bu kaynaşma çok sürmedi ve bir iki gün içinde bu hale çok çabuk alışıldı. Esasen vaziyet de korkulduğu gibi olmadı. Zira bombardımana gelenler şehre bir şey yapmak niyetinde değillerdi. Çünkü onlara göre İzmir nüfusunun büyük bir ekseriyetini teşkil eden ecnebileri de hesaba katmak lazımdı.

Günler geçtikçe hareketin seyri normal görülmüş olacak ki mekteplere devama başlamıştık bile. Yalnız sınıflarda ders yaparken top seslerinin gümbürtülerinden kulaklarımız uğulduyordu. Vaziyet bu şekilde devam ederken, bir gün ansızın bir fikir değişikliği olduğunu sezmekte gecikmedik. Minarelerin şerefesine bir mustatilin çaprazlama yarısı siyah yarısı beyaz bir şekilde boyanmış tahtalar konulduğunu görmüştük. Hem de onların görecekları tarafa yani gemilere doğru çevrilmiş olarak...Bu işaretler o günün kabul ettiği şartlara göre hastane ve ibadethanelerin yerini tayin içinde ve tabii bu yerlerin bombardımandan uzak tutulmaları lazımdı.

Bize gelince: Harp kıymetini çoktan kaybetmiş küçük Yenikalemizden, zıhlılara cevap verecek topumuz olmadığı için mukabele edilmemiş, bundan cesaret alan düşmanda sahillerimize istediği kadar sokulabilmişti. Hakikaten akşamları mektepten çıkınca yüksek mahallelerden bombardımanı seyretmek, biz çocuklar için garip bir heyecan vesilesi olmuştu. Gemilerden atılan güllerle karaya

21 Kazım Çavdar, *Her Yönüyle İzmir*, s. 6.

22 Naci Gündem, *Günler Boyunca Hatıralar*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi 30, 2002, s. 25.

rastlayınca siyah ve denize rastlayınca beyaz renkte minare boyu sütunlar meydana getiriyorlardı. Epeyi uzun süren bu bombardımanı, fırsat buldukça, Kadifekale’nin alt taraflarından, Kireçlikaya, Şavkala tabir ettikleri yerlerden, bazen de o civara yakın Mevlevi tekkesi incirliğinden seyrederdik...

İşte böyle meşgul günümüzün istirahat devresinde ikindiden sonra yine bombardımanı takip ederken, ansızın gemilerden birinde büyük bir infilak olmuş ve gemiyi alevler sarmaya başlamıştı. Bu hali gören halk –tabii o zaman fes giydiği için bağırarak feslerini havaya atmaya başlamışlardı. Beklenmedik zamanda yara alan bu gemi ile birlikte diğerlerinde de büyük bir panik başlamıştı. Sonradan öğreniyoruz. Yenikale’den hantal toplarla mukabele edilse tabiatıyla faydadan ziyade zararı dokunacak. Bu düşünceyle hiç cevap verilmemiş fakat bu müddet zarfında Avusturya’dan getirilen uzun menzilli dört top gizlice mevzilerine yerleştirilmiş ve bu harekâtı idare eden kumandanın emrine göre belirli saatte hantal toplarla birlikte (ateş) emri verilmişti. Esasen bu topların vazifesi kıymetli topların yerini belli etmemek, sadece duman ve gürültü çıkarmaktan ibaret olacaktı. Nitekim tam isabetler olmuş ve bu tabiyeden istenen netice alınmıştı.

Ertesi yıl (ertesi günler olmalı) düşman yine bombardımana gelmişti ama bu defa monitörlerle ve zihli mavnalar üzerine yerleştirilen birer toptan ibaret filotillalar halinde!

Gece susup gündüz devam eden bu bombardıman bir aydan fazla sürmüştü. Fakat bir gün çok alıştığımız bu hali birdenbire terketmek zorunda kalmıştık. Çünkü düşman donanması şehrin teslim olmasını istiyordu. İzmir’in o günkü kıymetli valisi –İttihad ve Terakki’nin ileri gelenlerinden meşhur Rahmi Bey idi. Hemen cevap olarak şöyle bir haber göndermişti. “Şehri yakarım, fakat teslim etmem... İzmir’den böylece ayrılan bu donanma Çanakkale harbine iştirak emrini almış!”

Dr. Behcet Uz’un Anıları²³

İzmir’e denizden yapılan saldırının görgü tanıklarından biri’de İzmir’in efsane Belediye Başkanı Dr. Behcet Uz’dur. O tarihte askerliğini İzmir Yenikale’de yapmaktadır.

İzmir’i işgale yeltenen donanmanın İzmir’i savunmak için denize döşediğimiz mayınları temizlemede başarısız bırakıldığını belirtmekte, yazdıkları ile İzmir’in savunulması tarihine katkıda bulunmaktadır.

23 Ece Sakar, *Atatürk’ün İzmir’i Bir Kentin Yeniden Doğuşu Behcet Uz*, T. İş Bankası Kültür Yay. 3. Baskı, s. 21-22.

“Beni İzmir’de Yenikale’deki Zafer Topçu Bataryası’na verdiler...

Orada vazife yaptığım müddetçe, İngilizler her akşam muntazaman bizim mevki bombardıman ederlerdi. Daha uzun menzilli topları ve modern silahları olduğu için karşı durulmazdı. Bir akşam daha zorlu bir ateşe tutulduk. Bombardıman bir müddet devam etti ama sonra birden topları sustu. Takım zabiti arkadaşlara sahilde bir gezinti teklif ettim, kabul ettiler. Etrafı dolaşmaya başladık. Dolaşırken Körfez’de gözüme bir ışık ilişti, gösterdim. Arkadaşlar şüphelendiler ve o noktaya ateş açtılar. Meğer düşman, körfez ağzını kapatan mayınları tarıyormuş. Bu açılan ateş sayesinde tarama gemileri batarak askerleri denize döküldü ve maksatlarına nail olamadılar“.

Abidin Ege’nin Anıları²⁴

1893 de İzmir’de doğan harp döneminde yedek subay olarak yaptığı askerlik görevi sırasında günü gününe hatıralarını yazan Abidin Ege

-İzmir bombardımanı hakkında gazetelerde ayrıntılar var. İzmir’e tam 526 mermi atılmış ve donanmasından iki zıhlı hasara uğrayarak çekilip gitmiştir. Bizden yedi yaralı vardır. “Yeni havadis: İzmir’e şiddetli bombardıman” başlığıyla, ”bugün gazetelerde İzmir’in şiddetli bombardıman edildiği bildiriliyordu ve İzmir Valisinin halka hitaben açıklaması yayımlanıyordu. Vali bu açıklamasında İzmir halkının İzmir’i boşaltmasını bildiriyordu. Çünkü buraları büyük muharebelere sahne olacaktır” yazmıştır. Dönemin görgü şahitlerinin Sancakkale merkezli savunma hattımızı bilmeleri ve yazmaları söz konusu olamazdı.

Eyüp Durukan’ın Anlattıkları

Topçu subayı olan Eyüp Durukan, 5 Mart 1915 saldırısı ardından bataryalarımızın durumunu araştırmak üzere İzmir’e görevli gönderilir.²⁵

25 Mart 1915 Perşembe İzmir için emir geldi.... Bundan sonra işim hakkında malumat almak üzere Harbiye dairesine gittim. Bir düşman mermisi isabetiyle tahrip edilen 15 santimetrelik seri ateşli bir topun namlusundan gayri kundağında vesairesinde atışa mani bir tahribat olup olmadığını tetkik etmek ve tamiri lazım gelen hususların telgrafla acilen bildirilmesi ve harap olan namlunun yerine hangi namlunun uyabileceğini

24 Abidin Ege, *Çanakkale, Irak ve İran Cephelelerinden Harp Günlükleri*, T. İş Bankası Yayınları, s. 86.

25 Eyüp Durukan, *Günlüklerden Bir Ömür II Sofya Esaretinden Çanakkale Zaferine 1913-1915*, T. İş Bankası Kültür yayını, s. 414.

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek İtilaf Donanmasının İzmir'i İşgal Girişimi

61

tayin etmek ve 22-24 santimetrelik bir toptaki tahribatın da derecesini tayin eylemek olduğunu Binbaşı Salih Bey söyledi.

1 Nisan 1915 Dokuz buçukta kumandanlığa gittim. IV. Kolordu Kumandan Vekili ve İzmir havalisi Kumandanı Miralay Cemal Bey'e elimdeki zarfı takdim ettim.... Yenikale'ye gitmek üzere Kale'den vasıta istedik.... kaleye hareket ettik. Mevki-i Müstahkem Kumandanı Miralay Selahattin Bey'i ziyaret ettik.. Ondan sonra beraberce 15/40 S. seri bataryanın nezdine giderek tetkikata başladık. Geç vakte kadar meşgul olduk. Kösten Adası civarında da düşman kruvazörü gezinmekteydi.

2 Nisan 1915 Cuma. Namludaki 24/22 santimetrelik topla meşgul olduk. Tahribatı tetkik ettim. Siperlere otuz altı mermi isabet etmiştir. hamdolsun buna mukabil yalnız bir er şehit var. Ve hiçbir mermi toprak siperi ve kagir kemerleri delip cephaneliğe nüfuz edememiştir. Mermiyatın yalnız bir ikisi müstesna olmak üzere hepsi parçalanmıştır.... Öğleye yakın İzmir hakimi, müftü ve vaizi ile Türk Yurdu reisi , İttihad ve Terakki İzmir katip-i mesulü, Anadolu gazetesi yazarı ve daha iki zat ziyaret için Kale'ye geldiler. Beraber yemek yedik. Öğleden sonra onlar erler ve zabitanın fotoğraflarını alacaklarmış. Bunun için Abdullah çiftliği civarındaki bataryalara gitmek istediler. Bataryaları görmek üzere onlarla beraber ben de gittim. Bataryaları gezdim. Düşman mermiyatının isabet noktalarını tetkik ettim. Düşmanın gerek Yenikale'ye ve gerekse civar bataryalara attığı mermiyatın hemen ekserisinin batarya civarlarına düştüğü görülüyor.... Geç vakit Kale'ye döndük.

4 Nisan 1915 Pazar. Altıbuçukta düşman zıhlılarının İzmir'e doğru ilerlemekte oldukları istihbar edildi. Yalnız bir deniz tayyaresi İzmir'e kadar gelip bazı gemiler üzerine bombalar attıysa da isabet ettiremedi.

Asker, yazar, sporcu ve eğitimci Selim Sırrı Tarcan (1312-19) 15 Şubat 1897'de Üsteğmen olarak Harp Okulundan mezun olmuş, 15 Mart 1897'de Çanakkale Boğazı Torpido Müfrezesine sonra da Narlıdere'de Yenikale İstihkamlarında görev yapmıştır.

Bilgisini vermektedir.

Uzunada ve Hekim Adasının İşgali

İzmir Körfezi girişinde bulunan Uzunada'ya 27 Mayıs 1915 günü 400 kadar İngiliz ve Fransız askeri , 100 kadarı da Hekim adasına çıkartma yapar. İşgal güçleri topçu ile pekiştirdikleri Uzunada'ya bir uçak istasyonu kurar, harp gemilerinin emniyeti için mayın hattı oluşturur, denizaltı ağlarıyla sağlamlaştırır.

Birinci Dünya Harbi Dönemi İzmir Körfezi Gemi Batıkları²⁶

İzmir Körfezi Gemi batıkları, Birinci Dünya Harbi döneminde İzmir'in yaşadığı hadiselerin belgesi özelliği taşımaktadır. İzmir'e deniz yoluyla girişte dar su yolunun kapatılması savunma da alınan tedbirlerin başında gelmiştir.

Türk-İtalyan Savaşı sırasında İtalyan gemileri Çanakkale ve İzmir önlerinde görülmeye başlamış, İzmir'in denizden işgal edilme tehlikesine karşı Osmanlı yönetimi 1912 yılında "İzmir" adlı yaşlı nakliye gemisini körfez giriş yolunu kapatmak için batırmıştır.

Savunma maksadıyla dökülen mayınların bize de zararı olmuştur.

A. B. D bayrağı altında çalışan istimli Osmanlı ticaret gemisi "Texas", İzmir'den Mersin'e gitmek üzere hareketine müteakip 29 Nisan 1912 Yenikale geçitinde yeni dökülmüş mayına çarparak batmış , personelinden 10 kişi kaybolmuştur.

A. B. D bayrağı altında çalışan 507 gross tonluk Osmanlı stimli ticaret gemisi "Nevada" İstanbul'dan İzmir'e gelirken 24 Mayıs 1912 İzmir'e girişte bir Mayına çarparak batar.²⁷

25 Mayıs 1913 Hacı Davud vapurlarından biri İzmir Körfezine döşenen mayınlardan birine çarparak batmış. 120 yolcu boğulmuştur. Yolcuların çoğu muhacirdi.

Birinci Dünya Harbi'nin resmen ilan edilmediği dönemde İngiliz Harp Gemileri Wollverine, Scorpion, 31 Ekim 1914 günü 500 tonluk İsa Reis gambotumuzu ele geçirdi, 1 Kasım 1914 günü Urla'ya gelen gemiler, demirli bulunan Beyrut ve Kınalıada (1883 yapımı 297 gros ton) gemilerimizin teslimini istedi. Böyle bir ihtimali önceden değerlendirmiş olan Askeri yetkililerimiz gemilerimize kendisini batırma emri verdi.

İtilaf Donanması'nın İzmir'i denizden işgal saldırısı sırasında 87 tonluk İngiliz torpitobotu No 064 21 Mart 1915'de, 535 tonluk İngiliz monitörü "M30" 13 Mayıs 1915 günü İzmir Körfezinde Türk bataryaları tarafından batırılır.

1000 tonluk Fransız mayın döşeme gemisi "Casabianca" 3-4 Temmuz 1915 İzmir Körfezinde döşediğimiz mayınlara çarparak batmıştır.

26 Deniz Deniz Kuvvetleri Dergisi Mayıs 2017, S. 628 s. 138 Birinci Dünya Savaşında İzmir Körfezi Gemi Batıkları Araştırmacı yazar Celal Öcal, Ög. Bnb. Gökhan Atmaca/Deniz Müzesi Komutanlığı.

27 Ersan Baş, *Türk Tarihinde Yavuz Zihlının Rolü*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, s. 265.

Uzunada'nın kurtarılması operasyonunda 6 Mayıs 1916 günü Karaburun sahilindeki topçularımızın açtığı ateş sonucu iki İngiliz Monitörü batırılmıştır.

1777 tonluk İngiliz fleet massangers gemisi Ermine Alman denizaltısı tarafından 2 ağustos 1917'de batırıldı. (İzmir Körfezinin dışında)

Görüldüğü gibi İtilaf Donanmasının İzmir'e saldırısı sırasında 2 düşman gemisi Türk topçusu, 2 düşman gemisi döşediğimiz mayınlar, 1 düşman gemisi de Alman denizaltısı tarafından olmak üzere 5 gemi batırılmıştır. Batırılan gemilerimizle 12 gemi batığı İzmir Körfezinde bulunmaktadır. İzmir Tahkimatını ve Mayın hatlarını gösteren haritada batık gemi manialarından birinin yeri de gösterilmiştir. Teslim etmemek için batırdığımız Beyrut ve Kınalıada gemilerimizin batıkları Urla İskelesindedir.

1. Dünya Savaşının Tek Deniz Çıkartma Harekâtı: Uzunada'nın (Kösten) Kurtarılması 6 Mayıs 1916

İngilizler Kösten adasına topçu yerleştirmiş, uçak hangarı kurmuş, adanın batı tarafındaki küçük limanlarda devamlı kalan savaş gemilerinin muhafazası için mayın ve ağlar koymuş, Kösten ve Midilli arasında deniz ulaşımı sağlamışlardı. Uzunada'ya üstlenmiş olan düşman gemileri 16 Şubat ve 11 Mart günlerinde Yenikaleyi bombardıman ettiler, Urla'yı düzenli olarak ateş altına aldılar.

Kösten'de bulunan İngiliz topçusu devamlı surette Yenikale'deki istihkâmlarımızı bombardıman ediyordu.

İzmir'den Urla'ya sahil boyunca giden şose yol sık sık dövülüyor, oradaki binalar ve köprüler tahrip ediliyor, gündüz gelip geçme engelleniyor veya durduruluyordu. Hatta ahalisinin tamamına yakını Rumlardan oluşan Urla kasabası bile birkaç defa gemi ateşine maruz kalmış ve hasara uğramıştı. Buradaki halk Balçova ya göçmek zorunda kalmıştı.²⁸

Bu durumu gören askeri otoriteler, Kösten adasının ele geçirilmesinden başka çare olmadığına karar verir, başarı ancak bir baskınla sağlanabilecektir. Baskın ise çok gizli tutulması, gereken bir ön hazırlığın yapılmasını gerektiriyordu. Şehirdeki Rum azınlığa duyurmadan gereği yapılmalıydı. Çıkartmanın gizli kalması ve başarılı olabilmesi için şehir de bazı yanlış haberler yayıldı. Dikkatler ustalıkla başka yöne çevrildi.

28 Liman von Sanders, *Bir Alman Paşasının Çanakkale ve Filistin Hatıraları Askeri Tarih Encümeni'nin Cevaplarıyla Türkiye'de Beş Sene*, Yeditepe Yay. 3. Baskı, s. 146.

İngilizleri Gelibolu yarımadasından kovan 36 Numaralı 15'lik Obüs Bataryası (K. u. K 15 cm –Haubitzbatterie Nr 36) Kösten Adası'nı İngilizlerin elinden geri almak için İzmir'e yollandı. Batarya komutanı Yz. Manouschek Bataryanın İzmir'deki faaliyetlerini şöyle anlatıyor: "1916 yıl Şubat ayında Bataryamız mürettebatı sıcak ilkime uygun yazlık üniformalarla donatıldı. yazlık üniformalar toplarımız ile tam bir renk uyumu içinde idi. Bataryası İzmir'e sevk için 8 Nisan 1916 günü İstanbul'da Kerkyra vapuru'na yüklendi ve ertesi gün bandırma limanına ulaştı. Oradan da trenle İzmir'e sevk edildi. İngilizler İzmir Körfezi girişinde bulunan Kösten Adasını işgal ederek orada bir hava alanı inşa etmişler, İzmir ve çevresini devamlı tehdid ediyorlardı. Buna engel olmak için Batarya 16 Nisan 1916 günü Konica (Urla) Yarımadasının en uzak ucuna sevk edildi. Derhal mevziye girdi. 17 Nisan 1916 gününden itibaren Batarya İzmir'i korumaya hazır. Kösten adasını ve Tholoz (Toloz) limanını topa tuttu. Ancak, Kösten Adasındaki İngiliz havaalanı bu mevziden vurulamıyordu. Bu yüzden başka bir mevzi aramak gerekti. Mevzi değiştirildi. Yeni mevzi olarak seçilen Mordoğan yarımadasına karadan yol yoktu. Bu nedenle topları deniz yolu ile götürmeye karar verildi. 4 Mayıs'ı 5 Mayıs'a bağlayan gece bataryanın bir takımının topları romorklerin çektiği şatlara yüklenerek Mordoğan iskelesi'ne taşındı Bu manevra çok dalgalı bir denizde ve İngiliz gemi toplarının her an olabilecek ateşi altında zorlukla yapıldı ve kazasız belasız Mordoğan İskelesine ulaşıldı. Topları kayalık Mordoğan yarımadasında mevziye sokmak çok zor oldu ise de bir iki saat içinde üstesinden gelindi. 6 Mayıs sabahı gün ağarıken toplar Kösten adasına baskın tarzında ateş açtılar. Limanda demirli olan İngiliz savaş gemileri büyük bir telaşla demir bırakarak kaçtılar. Toparlanan İngilizler hemen karşılık verip Mordoğan yarımadasını ağır bombardmana tuttularsa da Bataryamıza bir zararları olmadı. Sonra da açık denize açıldılar. 13 Mayıs günü akşamüstü iki adet 12 cmlik, iki adet 15 cmlik topu olan 70 mürettebatlı İngiliz monitörü M 30 Kösten limanına girmeye çalıştı ve hemen tam ortasından vuruldu. Mermi monitörün güvertesini delip kazan dairesine girmiş bir patlamaya neden olmuştu. Monitör yanarak limana girdi. Ardı ardına gemide patlamalar görüldü. 14 Mayıs akşamına kadar yandı. Denizden birçok boş benzin bidonu toplandı. 15 Mayıs ve 16 Mayıs günleri Urla'da kalan diğer takımın topları İzmir limanına girmek isteyen bir İngiliz torpidosuna ağır hasar verdirdiler. Müteakip günlerde Konika ve Mordoğan'dan açılan ateşlerle İngilizler Kösten adasını tamamen terk ettiler. Haziran sonunda Birinci takım da Mordoğandan çekildi. Mordoğan'da İstanbul dönüşü kadar kaldı"...²⁹

29 İsmail Tosun Saral-Emre Saral, Çanakkale ve Sina, Filistin Cephelerinde Avusturya-Macaristan Ordusu Topcu bataryaları Türk-Macar Dostluk Derneği Yayını Nu:9 2012 s. 40

Türk, Alman, Avusturya-Macaristan topçu bataryaları beraber çalışmış ve adayı düşmandan temizlemişlerdi.

Kösten Adası İngiliz işgalinden kurtarıldı. Ada toprakları konulmak suretiyle tahkim edilerek emniyete alındı. Ele geçirilen denizaltı ağı, Gülbahçe'ye nakledildi.

Menemen sahilleri, Kösten ve Karaburun esas alınarak bir üçgen savunma düzeni alındı.

Bu hadise, Türkiye'de Almanca olarak yayımlanan *Osmaniscen Loyd Gazetesi'nde*, "Madde 5:- Kösten Adası tarafımızdan işgal edilmiştir" şeklinde yer aldı. "

Uzunada'nın geri alınması 1. Dünya Savaşı Türk Cephelerinde ilk ve son deniz çıkartma harekâtı örneği oldu.

Mart 1915'de İtilaf Donanmasının saldırısı neticesiz bırakılmasından sonra, Uzunada geri alınarak önemli bir başarı sağlanmış oldu. İzmir Körfezini ablukaya almış olan İtilaf Donanması ancak top menzilleri dahilinde İzmir'i bombalıyorlardı.

Çanakkale ve Sina Filistin Cepheleri'nde görev yapan Yzb. Kodar von Thurnwert'in komutasındaki 9 Numaralı 24'lük Motorlu Havan Bataryası (K. U. K 24 cm. Motormörser-Batterie Nr. 9) gelen yeni bir emirle İzmir'e kıyı savunmasına gönderildi. 28 Haziran 1916 günü İstanbul'dan gemiye yüklenen ve ağırlığı 600 tona yaklaşan batarya önce Bandırma'ya sonra, 120 tonluk beş parti halinde demiryolu ile Menemen'e ulaştırıldı. Bölgede 600 tonluk bataryayı taşıyacak yol yoktu. Bu nedenle 17'nci Kolordu Komutanı Trommel Paşa sekiz yüz nefer göndererek yolları bataryanın geçebileceği şekilde düzeltirdi. Sonunda Motorlu Havan Bataryası İzmir Karşıyaka'ya ulaştı. Trommer Paşa, Yzb. Kodar von Thurnwerth 'in yeteneklerini bildiği için kendisini Foça'ya kadar kıyı bataryalarının komutanı yaptı. 167 km lik bir alan 17 batarya tarafından savunuluyordu. ...Batarya Foça'da bulunduğu sırada hergün gelip sahili bombalayan düşman gemileri artık gelemez olmuşlar veya batarya'nın atış menzili dışına çıkmışlar, ciddi atış gösterisinde bulunamıyorlardı.³⁰

Bu bataryanın yerleştirilmesinden sonra işgalci donanma İzmir'i bombalama imkanını kaybetti.

30 İsmail Tosun Saral-Emre Saral, Çanakkale ve Sina, Filistin Cephelerinde Avusturya-Macaristan Ordusu Topcu bataryaları Türk-Macar Dostluk Derneği YayınıNu: 9 2012, s. 40

İtilaf Devletlerinin Akdeniz Kıyılarındaki Faaliyetleri

İtilaf Devletleri Akdeniz kıyılarını tamamen kuşattılar.

Bozcadada ve Limni adalarında deniz üsleri oluşturdular. Fransız Amiral Charner, Anadolu'nun güneyinde Kaş kazasının hemen karşısında bulunan Meis Adası'nı 28 Aralık 1915'de işgal etti. Ve burayı bir deniz üssü haline getirdi. Ayrıca Fransızlar, Midilli ve Sakız adalarında Rumlardan çeteler meydana getirdiler ve bunları Fransız askeri elbiseleri ile donatarak Anadolu sahillerine yaptıkları baskınlarda kullandılar.³¹

Ben My Chree Uçak Gemisinin Batırılması

Akdeniz sahilini ablukaya alan İtilaf Donanması çok sayıda gemimizi batırmaktaydı. 120 m boyunda 6 uçak taşıma kapasitesinde bir uçak gemisi havadan da saldırıda bulunuyordu. Bu durum üzerine Yzb. Mustafa Ertuğrul (Aker) komutasında 4 adet 7. 7'lik dağ topundan müteşekkil batarya görevlendirildi. 30 Türk askeri iki ay boyunca gülleleri sırtlarında taşıyarak dağları aşarak Meis (Kızılhisar) kalesi karşısına konuşlandı. Ben My Chree adlı gemi Meis adasına geldiği zaman 8 Ocak 1917 günü açtığımız ateşle batırıldı. Dünyada ilk defa uçak gemisi batırma şerefini Türk Topçusu kazanmış oldu. Mustafa Ertuğrul'un bataryası 13 Aralık 1917 Paris 2, 8 Mart 1918 günü Alexandra kruvazörlerini de batırdı.³²

1. Deniz Tayyare Bölüğü'nün Harekâtı 15 Nisan 1917³³

15 Nisan 1917 günü Pilot Yüzbaşı Yahya Bey ile Rasıt Yüzbaşı Reşit Bey, 5 numaralı Gotha WD12 tipi uçakla, İzmir Yenikale'den havalandılar. Verilen görev; Sakız adası keşfiydi. Fakat uçak bir türlü irtifa alamıyordu. 1 saatlik bir uçuştan sonra ancak 1000 metreye çıkabilmişti. Yapılan kontrolde, radyatörde delik olduğu anlaşıldı. Susuz kalan motorda, bazı silindirler yanmıştı. Hemen geri dönülerek mecburi inişe geçildi. Uçak, İzmir körfezi içerisindeki Kösten adasının (Uzunada) kuzeydoğu kıyısı açığına başarılı bir iniş gerçekleştirdi. Fakat hava sertti ve rüzgar motoru çalışmayan uçağı açıklara mayın tarlalarına sürüklemeye başlamıştı. Uçağın içindekiler baygın olduklarından hiçbir şey yapamıyorlardı.

Durumu kıyidan takip eden, Ağır Topçu Taburu 1. Batarya 3. Top'undan,

31 Kerim Sarıçelik, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletlerine karşı Anadolu'nun Akdeniz kıyılarında aldığı bazı tedbirler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* s. 176.

32 Mustafa Aydemir, *Ben bir Türk Zabitim Batıktan çıkan kahraman Mustafa Ertuğrul*, Denizler Kitapevi, İstanbul, 2004

33 Ajun Kurter, *Türk Hava Kuvvetleri Tarihi Cilt-III* (1917), s. 88

Karaburunlu Halil oğlu Ahmet Çavuş, komutanından uçağa ulaşmak için izin istedi. Çok iyi bir yüzücü olan bu izni aldıktan sonra hemen suya girerek, uçağa doğru yüzmeye başladı. Kıyıdan bir hayli açılmış olan uçağa ulaşmayı başararak, flotörün üzerine çıktı ve getirdiği klavuz ipine bağlı halatı çekerek, uçucuların da yardımı ile onu flotör dikmelerine bağladı. Bu suretle, uçağın kıyıya çekilebilmesini sağlamıştı. Bu olay, 1 Mayıs 1917 tarihinde yayın hayatına başlayan “Vekayi ve Terakkiyatı Havaiye” dergisinin ilk sayısında , ayrıntılı ve abartılı olarak yer almıştır. Uçağın motoru sonradan onarılarak, hizmete verilmiştir.

İzmir’e Yapılan Hava Saldırıları Türk Hava Kuvvetleri

İtilaf Donanmasının İzmir’e yaptığı deniz saldırısı, hava saldırıları ile birlikte gerçekleşti. İzmir havadan da bombalandı. Ancak İzmir’de 3 Tayyare Bölüğümüz görev yapmaktaydı tayyarelerimiz hava saldırılarını göğüsledi , karşı akında bulundu.

Türk Hava Kuvvetleri 1. Dünya Savaşında Çanakkale, Kafkasya, Irak, İran, Sina, Hicaz Cephelerinde 15 Tayyare Bölüğü düzeninde savaştı. Bu tayyare Bölüklerimizin bir kısmı Deniz Tayyare Bölüğü idi. Ayrıca Alman Tayyare Bölükleri de (Paşa Bölüğü) görev yaptı.

İzmir’de 1. Deniz Tayyare Bölüğü, 5. Bölük ve 12. Tayyare Bölüğü çok önemli hizmette bulundu. Seydiköy Meydanına yerleşen 5. Bölüğün Gotha’ları Sisam, Sakız ve Rodos adasına keşif görevi yaparken Albatrosları Midilli ve Uzunada’ya keşik görevleri yaptılar. Midilli, Sakız ve Uzunada’dan kalkan düşman uçakları Anadolu kıyılarını abluka altında tutuyorlardı. İzmir şehri ve dolaylarına akınlar düzenleyerek demiryollarını ve liman tesislerimizi bombalıyorlardı. Basmane Garı ve çevresine 50 kadar bomba atıldı evlerimiz hasar gördü, sivil halktan ölü ve yaralı verildi. Midilli adası ve Uzunada’da uçak hangarlarının bulunduğu tespit edildi. Sarsallı Meydanına konuşlu 12. Tayyare Bölüğü uçakları , Küllük’de konuşlu 1. Deniz Tayyare Bölüğü uçakları Batı Anadolu kıyılarını, Ege Adalarının keşif ve gözetleme görevleri yanında mayın dökme ve olası mayın tarlalarının bulunmasında görev yapıyorlardı. Çeşitli arıza ve kırımlar nedeniyle tayyare sayımız gittikçe azalıyordu. Sisam Adasından Mandalya Körfezi kıyılarına çıkartma yapılacağı “ gibi istihbaratlar dikkatle takip ediliyordu.

Casusluk Şebekesi

30 Mart 1917 günü Fokker Av uçağıyla göreve çıkan Yzb. Buddecke iki İngiliz uçağıyla karşılaştı iki uçağıda düşürdü. Düşürülen uçaklardan birinin pilotu öldü

diğeri sağ kurtuldu. Uçakta külliyetli miktarda para bulundu. Yapılan soruşturma sonunda İngilizlerin bir casusluk şebekesi oluşturduğu ve bölgede yaşayan rum azınlığı kullandığı ortaya çıktı. Para bu şebekeye verilmek üzere uçağa alınmıştı. Uçucular şebekeyle irtibat kurma, haber ve para taşıma işleri için Midilli adasından 15 uçuş yaptıklarını itiraf etti. İzmir'in tanınmış Levanten ailelerinden Eric Whithall'de casusluk faaliyetlerinin içindeydi.^{34,35}

Şehit Plt. Tgm. İbrahim Orhan

1. Dünya Savaşı sırasında Türk Hava Kuvvetlerinin çok sayıda hareketi olmuştur. Bunlar arasında Plt. Tgm. İbrahim Orhan'ın şehadeti ve mezarının konumu ayrı bir önem taşımaktadır.

İbrahim Orhan Bey Galatasaray Lisesi'ni bitirdikten sonra Fransa'ya gitmiş, Lyon Üniversitesi'nde Kimya öğretimine başlamıştı. Çok iyi yüzer ve çok iyi motosiklet kullanırdı. Fransa'da öğretimine devam ederken, Osmanlı Devletinin genel seferberlik ilan etmesi üzerine, yapılan çağrıya uyararak hemen askere yazıldı. Yedek subay talimgahında eğitimini tamamladığı sırada, kendi isteği ile hava sınıfına ayrıldı ve Ayestefanos Tayyare Mektebindeki rasit kursuna gönderildi. Kursu tamamladıktan sonra, 1. Tayyare Bölüğü'nde rasit olarak görev yaptı, havacılığa duyduğu büyük tutku dolayısıyla pilot olmak istedi ve Almanya'ya gönderildi.

Mayıs 1916'da Almanya'da pilot brövesini alarak yurda döndü ve Medine'ye intikal eden 3. Tayyare Bölüğü'ne verildi.

Çanakkale cephesinde, 1. Tayyare Bölüğü'nde rasit olarak görev yaptığı sırada, 30 Kasım 1915 günü Pilot Üsteğmen Ali Rıza Bey (Göker) ile birlikte bir görev uçuşunda, bir Fransız uçağına rastladı ve hava muharebesine girildi Fransız uçağı düşürüldü. Böylece havacılar, bir hava muharebesinde ilk defa düşman uçağı düşüren Türk havacıları olma unvan ve şerefini kazanmışlardı.

Osmanlı Başkomutanlığı, Müttefik devletler ordularının yakın Ege adalarını üs olarak kullanmak suretiyle, Anadolu kıyılarına bir çıkartma hareketine girişmesi kuşkusunu sürdürüyordu. Bu yüzden, Seydiköy hava meydanında konuşlanmış olan 5. Tayyare Bölüğü'nden, Sakız-Sisam-Midilli gibi Anadolu kıyılarına çok yakın olan Ege adaları üzerindeki keşif uçuşlarını devamlı olarak yapması isteniyordu. Bu uçuşlarda gözlenecek başlıca husus, adalarda bir çıkartma faaliyetine işaret edebilecek hazırlıkların olup olmamasıydı. 5. Bölük uçakları bu görevin yanı sıra,

34 Celal Öcal, *1. Dünya Savaşında İzmir Savunması*, İleri Yayınevi, 2015, s. 163.

35 Atilla Oral-Nuri Killigil, Whithall'lerin Casusluk Halleri, s. 372

düşman hava meydanlarına bombardıman taaruzları da yapmaktaydı. Bölük bütün bu uçuş faaliyetini, elindeki 3 adet A. E. G. C. IV tipi uçakla sürdürmeye çalışıyordu.

8 Temmuz günü Pilot Teğmen İbrahim Orhan ve Rasit Üsteğmen Hüseyin Hüsnü (Bilge), AEG5 Türk askeri numarasını taşıyan uçak bir keşif uçuşu için Seydiköy meydanından havalandı. Sakız adasının doğu kıyısında bulunan Yunan top bataryaları, Çeşme yarımadasını ateş tehdidi altında bulundurmaktaydı. Yapılacak keşif uçuşunun amacı, bahis konusu top mevzilerinin fotoğraflarının çekilmesiydi. Fakat adanın üzerinde yoğun bir bulut tabakası bulunduğundan, bu görev yerine getirilemedi ve geri dönüldü.

13 Temmuz 1918 günü bu uçuş tekrarlandı. Aynı uçuş ekibi bu defa AEG15'le havalandı. Uçak Sakız adası üzerine geldiği sırada, 800 metreye inmişti ve Rasit Hüseyin Hüsnü Bey fotoğraf çekmeye hazırlanıyordu. Bu sırada Yunan uçaksavar topcusu ateş açtı. Uçağın alçak irtifadan ve düşük hızla uçuşu, bu ateşin sağlıklı olmasına neden oldu. Yakında patlayan bir top mermisi ile sakatlanan uçak mecburi inişe geçtiği sırada, bir diğer uçaksavar mermisinin isabeti ile kanadı koptu. Kontrolde çıkan uçak, Sakız Adası sahili (Eleni burnu sahillerine) açıklarında denize düştü ve hemen battı. Uçağın battığı yerdeki su derinliği 6-7 metreydi. Bağlı olmayan Rasit Hüseyin Hüsnü Bey su yüzeyine çıkmayı başardı. Adadan gelen bir Yunan motoru onu sudan çıkararak esir aldı ve adaya götürdü. Pilot İbrahim Orhan Bey ise, bu kadar şanslı değildi. Pilot iskemlesine bağlı olduğundan, kayışlarını çözmeye uğraştıysa da bunu başaramaz ve boğulmak suretiyle şehit olur. Halbuki İbrahim Orhan Bey çok iyi yüzme biliyordu. Yunanlılar uçağın enkazını sudan çıkardılar.

Şehit Plt. Tgm. İbrahim Orhan Bey adada Kara Ali Paşa'nın mezarının yanı başına gömüldü.^{36,37}

1822'de Mora'da isyan başlar Ege adalarına genişler, isyan Türk katliamınadönüştürülür. Mora'da tek Türk bırakılmaz. İsyanı bastırmak için Sultan II. Mahmut Kaptan-ı derya Nasuh zade Ali Paşa'yı görevlendirir. Sakız adasındaki isyan kısa sürede bastırılır. Adada Türk hakimiyeti yeniden sağlanır. (11 Nisan 1822) ancak Nasuhzade Ali Paşa isyanı bastırırken şehit düşer. Diğer

36 1. Dünya Harbi IX. Cilt Türk Hava Harekâtı s. 229 Harp Tarihi Dairesi Arşiv No:1/13, Dosya 14, Dolap 107, Göz 19'da 5. Ordu tayyare Kıtaat Komutanlığı'nın 26 Eylül 1334 tarih ve 1731 sayılı Kuvvai havaiye Müfettişliğine yazdığı yazı.

37 Yavuz Kansu-Sermet Şensöz-Yılmaz Öztuna, *Havacılık Tarihinde Türkler-I* s. 383.

şehitlerimizle birlikte Sakız kalesinin yanına tanzim edilen Şehitliğe gömülür. Yunanlıların Kara Ali adını kullandıkları şehitlikte Nasuhzade Ali Paşa'nın mezarını Plt. İbrahim Orhan'ın mezarının ziyaret edilmesinin vicdani borcumuz olduğunu düşünüyoruz.

İlgili kaynakta verilen Harp Tarihi Dairesi Arşiv No:1/13, Dosya 14, Dolap 107, Göz 19'da 5. Ordu tayyare Kıtaat Komutanlığı'nın 26 Eylül 1334 tarih ve 1731 sayılı Kuvvai havaiye Müfettişliğine yazdığı yazı. ATESE'den istenmiş "zaman içerisinde numaralandırmanın değiştiği "gerekesiyle ilgili dolapta İbrahim Orhan hakkında değil, esir edilen Yunan Rasit Konstantinos'un sorgu tutanağı. ifadesi çıkmıştır. ! (Ek Sayfa: 48, 49, 50, 51, 52)

İzmir Karantina Adası Mezarlığı

İzmir'in bombardımanı sırasında Urla Kemik adası da bombalanmış adadaki iki askerimiz şehit düşmüştür. 1865-1934 yılları arasında ölenlerin gömüldüğü bulunduğu Sağlık Bakanlığı Hudut ve sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü Karantina Mezarlığında meçhul askerimizin mezarı bulunmaktadır. Bu mezarlığın acil düzenlenmesi gerekmektedir.!

İzmir Yenikale Şehitliği

Güney Deniz Saha Komutanlığı girişindeki Yenikale Şehitliği kitabesinde bir tarih yatmaktadır.³⁸

1333 senesi Rebiyülahirinin 18. günü(5 Mart 1915) İngiliz ve Fransız müşterek gemilerinden Yenikale'ye atılan mermilerden müstakil ağır topçu tabur efradından top başında şehit olanların ruhlarına rızaenillah Fatiha.³⁹

Kronoloji⁴⁰

- 13 Haziran 1914 İzmir körfezinin kapatılması için hazırlık emri verilmesi.
- 30 Ekim 1914 İzmir'in mayınla kapatılması.
- 1 Kasım 1914 İngilizler'in Akabe'yi topa tutmaları; Urla iskelesinde Beyrut yatını ve Kınalıada vapurunu batırmaları.

38 T. C. Millî Savunma Bakanlığı Yurt içi Şehitlikler s. 253 Şehitliğin yapıldığı Tarih: 5 Mart 1915. Şehitlik hakkında bilgi: Şehitlik, I. Dünya harbinde İtilaf Devletleri Filosu'nun İzmir'i bombardımanı sırasında şehit düşen askerlerimiz adına yaptırılmıştır. Mermer kaidenin üzerinde II. Abdülhamid'in tuğrası bulunmaktadır.

39 Necmi Ülker, *I. Askerî Tarih Semineri Bildiriler III*1983 Ankara Gnkur. Basımevi, İzmir Sancakkale'si ve Şehitliği, s. 279.

40 Birinci Dünya Harbinde Türk Deniz Harekâtı, s. 631

- 5 Kasım 1914 İngiltere ve Fransa’nın, Türkiye’ye harp açmaları.
11 Kasım 1914 Türkiye’nin resmen harp ilanı.
5 Mart 1915 İzmir’de Yenikale’nin bombardımanı.
6 Mart 1915 İzmir’de Yenikale’nin bombardımanı.
7 Mart 1915 Demirhisar torpido botunun, Ege denizinde harekatta bulunmak üzere Çanakkale’den çıkması.
8 Mart 1915 İzmir’de Yenikale’nin bombardımanı.
9 Mart 1915 İzmir’de Yenikale’nin tekrar bombardıman edilmesi. Demirhisar torpidobotu İzmir körfezinde.
10 Mart 1915 İzmir’de Yenikale’nin bombardımanı. Demirhisar torpidobotu Çeşme’de.
11 Mart 1915 Demirhisar torpido botu İzmir’de.
16 Nisan 1915 Ege denizinde üstün düşman kuvvetiyle karşılaşan Demirhisar torpidobotunun, Sakız adası güneyinde baştan kara etmesi.

Sonuç

103 yıldır bilinmeyen İtilaf Donanmasının İzmir’i işgal girişimi çalışmamız şu gerçekleri ortaya çıkarmıştır :

- 1- Araştırmalarımız sırasında Harb Mecmuasında yer alan fotoğrafın izi sürülmüş İzmir Poligon’da bulunan dönemde atış poligonu olarak kullanılan mekan Şehzade Paşa Av Köşkü’ne ulaşılmıştır. ⁴¹ İzmir ve Türkiyemiz için yeni bir kültür merkezi olabilecek tarihi bir mekan ortaya çıkmıştır.
- 2- Kaynak araştırmalarımız sırasında İBB Atatürk Kitaplığı sitesinde “İzmir-Manisa Fotoğrafları’nın” Sancakkale ile ilgili olduğu görülmüştür. Albüm Sancakkale yönetiminin Kara Kuvvetleri Komutanlığı dönemine ait olup, Sancakkaleden muhtelif görüntüleri taşımaktadır. 1960’lı yıllara ait kimliğini bilmediğimiz Sancakkale komutanı Yarbay tarafından çekilmiştir.⁴². Sancakkale önünde dikili bulunan kitabeli fotoğraf önemli bir bulgudur. 1915 yılında İtilaf Donanmasının İzmir’e gerçekleştirdiği saldırının tarihesinin

41 Harb Mecmû’ası, S. 24, s. 380 İzmir endahat poligonu ve parkı, TTK yayımları 2. baskı 2015.

42 İBB Atatürk Kitaplığı Şehir Albümleri: İzmir ve Manisa’nın fotoğraflarının bulunduğu albüm. 000473

Genelkurmay Başkanlığına albüm fotoğrafları gönderilerek fotoğraftaki Sancakkale Komutanının adı, fotoğrafın çekildiği yıl ve Sancakkale önündeki kitabenin ne olduğu? yönünde bilgi istenmiş “bilgimiz yoktur” cevabı alınmıştır.

kitabesine kazılmış olması da kuvvetle muhtemeldir! Malesef bu konuda bilgiye ulaşılammıştı.

- 3- 1840 yılında İngiliz vatandaşı olan Antony Edwards Uzunada'yı satın alır. Ada yatırım yapılması şartıyla satılmıştır. Satış İngiliz konsolosluğu desteğinde yapılır. Ancak Antony Edwards adada yaşayan rumlardan vergi almaya kalkar ve adaya yatırım yapmaz. Konu mahkemeye intikal eder dönemin Osmanlı mahkemesi sarnameye uyulmadığı için satışı iptal eder⁴³. Cumhuriyet döneminde Antony Edwards'ın çocukları yeniden dava açar dava kabul edilir. Urla Asliye Hukuk Mahkemesinde dava devam etmektedir. Davanın kaybedilmesi durumunda Deniz Kuvvetlerimiz İzmir girişindeki en önemli stratejik üssünü kaybetmek veya Türkiye çok büyük tazminat vermek durumunda kalacaktır⁴⁴!. Uzunada'yı tahliye davası yakından takip edilmelidir !.

İtilaf Donanması İzmir'i Neden İşgal Edemezdi? İzmir'de Neler Oldu?

- 1- İtilaf Donanması İzmir'in denizden bombardımanı sırasında Levanten ailelerin "bize zarar veriyorsunuz, ateşi kesin" çağrılarını önemsedığı için değil, İzmir'in savunma hatlarını aşamayacağını anladığı ve Çanakkale Boğazi hareketına katılma emri aldığı için İzmir'e yaptığı saldırılara son vermek zorunda kalır. Ancak İzmir Körfezi kuşatmasını sürdürür.

İtilaf güçleri İzmir'e hava saldırılarına Temmuz 1915 den Temmuz 1918 'e kadar aralıklı olarak devam eder.

- 2- Rum ve Levanten nüfusun etkin olduğu kozmopolit ortamda bir kısım Levanten ailelerin İngilizlere istihbarat bilgisi verdiği, " teknik araçlar kullanılarak haberleşme yapıldığı, bu zatın kardeşinin İzmir sahili önünde bulunan düşman gemilerinde subay olduğu" gerçeği ortaya çıkar kibu durum devlet zor duruma düştüğünde saf değiştiren azınlıkların İzmir örneği olur. Böyle bir durum savaş ortamında kurşuna dizilme sonucunu getirecek boyuttayken, olay büyümesin denilerek örtbas edilir!
- 3- İzmir Körfezi alüvyonlarla daraldığı için İzmir'i işgale yeltenen düşman gemilerinin, mayın hatlarımızı aşması, kıyı bataryalarımızı susturması, Sancakkale önündeki dar su şeridinden (fay hattı) geçmeleri gerekiyordu.

43 Hayati Özcan, Aydınlık, 18 Şubat 2007.

44 Orhan ÖzkayaYabancılarla taşınmaz satışına mahkmeden onay" Aydınlık, 1 Temmuz 2011.

Başlangıçta düşman gemilerinin top menzillerinin bizim topraklarımızdan uzun olmasının düşman’a sağladığı avantaj, kıyıya yaklaşınca kayboluyor, daralan körfezde yer alan 11 bataryamız, kısa menzilli topraklarımız bile düşmana caydırıcı etki yapıyordu. Bu sebeple işgalci donanma, nakliye gemileri ile gelmiş olsa da çıkartma hareketine girişemedi. Bataryalar susturulmadan mayınlar temizlenemez, mayınlar temizlenmeden bataryalar susturulamazdı. İşgale yeltenen donanma bu gerçeği anlayınca geri döndü.

103 Yıldır Bilinmeyen Bu Gerçeği Kamuoyuna Kabul Ettirmek İçin Neler Yapılmalı?

Son dönem tarih araştırmalarıyla Hava Kuvvetlerimizin 1. Dünya Savaşındaki hizmetleri ortaya çıkmıştır. Kara savaşları Hava Savaşları Tayyare Bölüklerimiz ile birlikte değerlendirilmelidir⁴⁵.

İlgili tarihi kaynaklar, görgü tanıklarının ifadeleri, belgeler, anıtlarla 1. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale öncesinde İtilaf Donanmasını İzmir’e yaptığı işgal girişiminin meçhul kalmasının mantıklı açıklaması yoktur ve çok ayıp bir durumdur. Telif edilmesi yönünde program gerektirir.

1912-1918 yılları arasında İzmir Körfezi gemi batıklarını tespit eden bu çalışmamız bir ilk ve öncüdür. İzmir Körfezi gemi batıklarının tespit yönünde sualtı araştırması yapılmalıdır.

İzmir savunması iftiharımızdır. 5-10 Mart günlerinin Sancakkale Şehitleri Haftası olarak anılması sağlanmalıdır.

Dünyanın keşfedilmemiş yerinin kalmadığı günümüz ortamında, Türk ve Dünya Tarihi için çok büyük önemi bulunan İtilaf Donanmasının İzmir’e saldırı ve işgal girişiminin 103 yıldır bilinmemesinin eksikliğini giderme yönünde “gören gözlere, duyan vicdanlara hitap ediyoruz”

1915 yılında İzmir’e yapılan deniz saldırısı ve İzmir savunmasının tarih kitapları müfredatına öncelikle alınması gerekir.

Atatürk’ün başlattığı Türk Tarih Kongrelerinin devamı XVIII. nci Türk Tarih Kongresinde bu önemli konuyu sizlerle paylaşmaktan şeref duyduğum belirtir, saygılar sunarım. Sancakkale Savunması iftiharımızdır.

45 Ajun Kurter, *Türk Hava Kuvvetleri Tarihi C I, II, III, IV, V* Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı, 2009.

Ekler

1. Dünya Savaşının 104. yılında Türk devleti, Türk ordusu yanında mücadele edenleri Harp Madalyası ile taltif ederek saygı, şükran ve rahmetle anıyoruz.

2- İzmir Sancakkale (Yenikale)

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek
İtilaf Donanmasının İzmir'i İşgal Girişimi

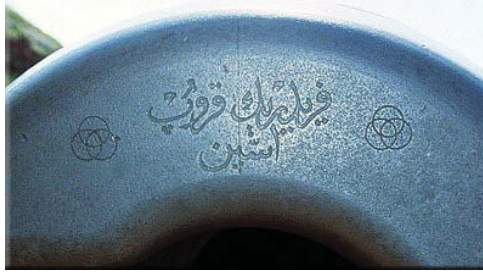
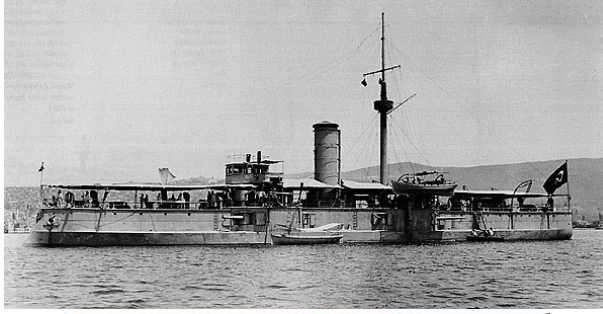
75

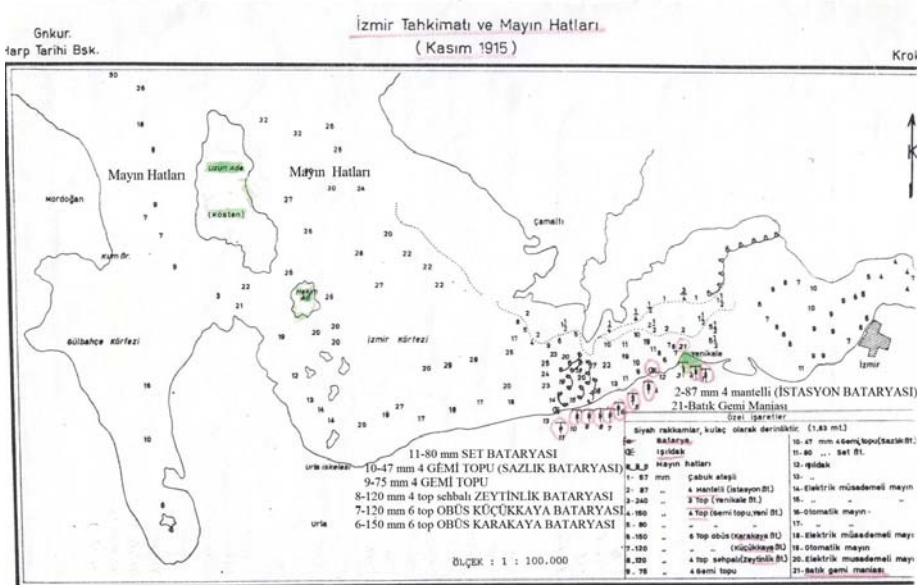
3- Yenikale

4- İzmir Uzunada'daki Krupp top

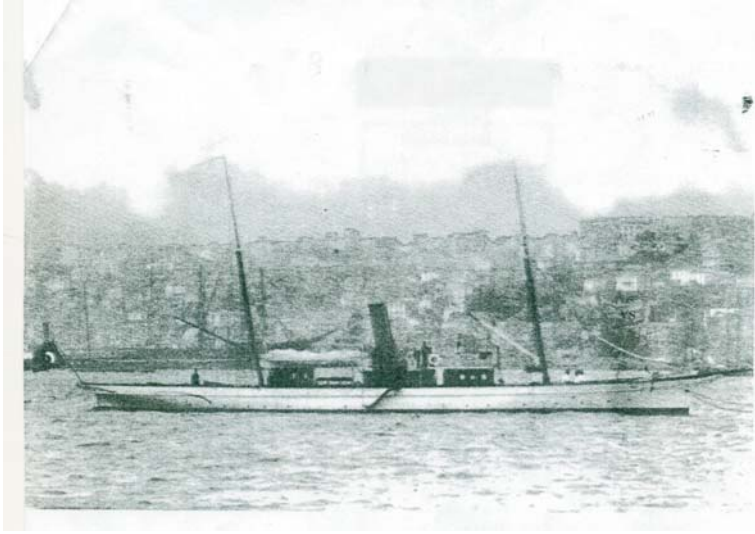
5-6- Muin-i Zafver Korveti ve top namlusu

7- İzmir tahkimatı ve Mayın Hatları Haritası Kasım 1915⁴⁶

46 Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, VIII nci Cilt Deniz Harekâtı, s. 297

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek
İtilaf Donanmasının İzmir'i İşgal Girişimi

77

8- Beyrut Gemisi

9- HSM Wolverine 10-HSM Scorpion

11- İtilaf Donanmasının İzmir'e yaptığı saldırıyı gösteren gravür. ⁴⁷

SABAH 7 Mart 1915 / 22 Şubat 1330 / 20 Reb'i'ül-İhtir 1333

Resmî tebliğ

21 Şubat 330 tarihile umûmî karargâhtan tebliğ olunmuştur.

Dün düşman filosundan iki zirhli ve bir kruvazör İzmir sahil istihkâmlarını uzaktan üç saat bombardıman etmiş de hiçbir tesiri olmamıştır. Bu sabah saat sekizde bir Fransız, üç İngiliz harb gemisi arklarında beş torpil arama gemisi ile birlikte İzmir istihkâmlarını tekrar bombardımana başlamış, bir buçuk saat sonra da ateşi kesmiştir. Bataryalarımızın karşı bombardımanında düşman zirhlisina yedi mermi isâbet etmiş ve torpil arama gemilerinden biri de batırılmıştır. Dün ve bugünkü bombardıman neticesinde toplam dört şehid, 7 yaralıdan başka kaybımız yoktur.

تبلغ رسمی

۳۱ شباط ۱۳۳۰ تاریخله قراوکاه جمویدن تبلیغ اولموشدور :

۱ - قفقاس جهیستده ای بر شهیل یوقدر .

۲ - بیک شیبوز قلدارلده ایکی سواری الای، برعزالیوز بوتکی ایه بر مقدار طولومیدن مرکب الکتان اولاری قوزمهکجه چاینده [لسیه] موشلمسکی اباری، لسلمازله لمرش ایششارساده وقوع بولاق عارجهده دشمنن ۲۰۰ ی متجاوز متقول و مجروح برانادی [شیبه] مورفته طولغری وجیست ایشیدور . دشمندن بر متالیوز انتتام اولیش زایکی طول غیر قابل استمدال برحاله کتیرلشدور. بزمن ۱۰ شیبهده ۱۵۵ مجروح اولور.

۳ - دون دشمن قیلوشدن ایکی زدهلی، برقرور اولور ازمیر ساحله استهکاماتی اولان دن اوچ ساعت بویاردمان ایشین وشیچ برناباری اولاموشدور. بوضایح قبل ازوال ساعت سکزده بری قرالیز، اوجس الکتان دشمن سفان حربیمسی قلهلارده بش هدد بویوک طولیده طولومیل تجری کیشی اولدنی حالده ایلدولاستهکاماتی تکرار بویاردمانه باشلاسن، بریچی ساعت سوکره ایشی کیشیدور. ایلدولارمزیک مقال ایلدولمشدن دشمنک اولوا آتین آجیان برزهلیسته پدی حرمی اسابیت ایشین و طولومیل تجری کیلرندن بری ده باطیرلشدور. دون بویوکونکی بویاردمان نتیجهستده حتماً ذرت شهید، ۷ مجروحدن یئشه شایباتن یوقدر.

۴ - دون بویوکون جنای قلمه بویوقازنه قرضی دشمن قیلوشنک جدی برسرکی کورلهمشدور. دون دکوره دوشمکک بیلدیریمان دشمن طیلوشمکک طیاره ایلدولارمزین ایلدیان ایشی کیشیهستده خساره اولفرادایق قاید ایشیدور.

[مل]

12- Sabah Gazetesi 7 Mart 1915 ⁴⁸

⁴⁷ Tufan Atakışi, Bir zamanlar Smyrna, Gravürün sol tarafında işgalci donanma, iki bataryamız ve ortada Yenikale görünmektedir.

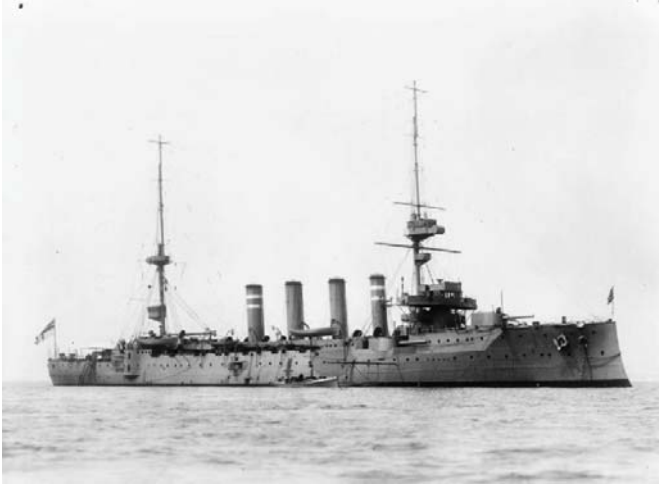
⁴⁸ İBB Kültür AŞ. Havadis 100 Yıl önce 1914-1915 Sergisi kataloğu. s. 157

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek
İtilaf Donanmasının İzmir'i İşgal Girişimi

79

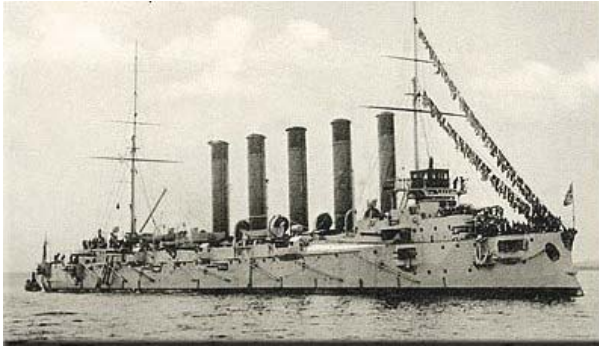
13- HSM Triumph

14- HSM Hamshire -İngiliz 5-10 Mart 1915 günleri İzmir'i bombaladı.
1916 yılında bir Alman denizaltısı tarafından batırıldı 630 denizci öldü.

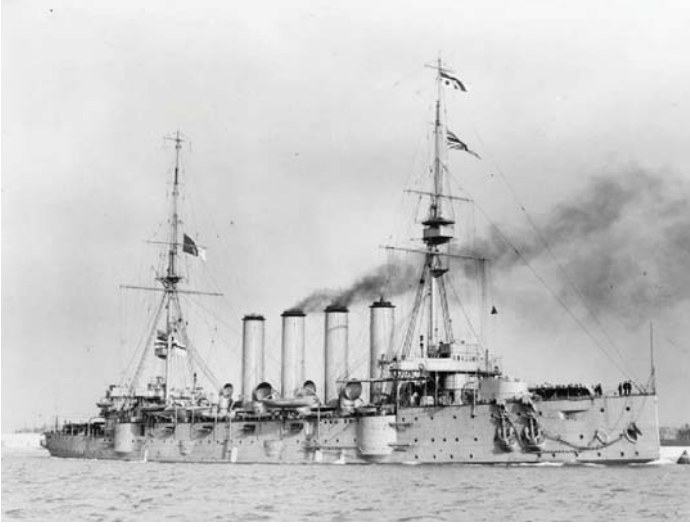
15- Kleber- Fransız Kruvazör, 1917 de Brest Limanı açıklarında mayına çarparak battı.

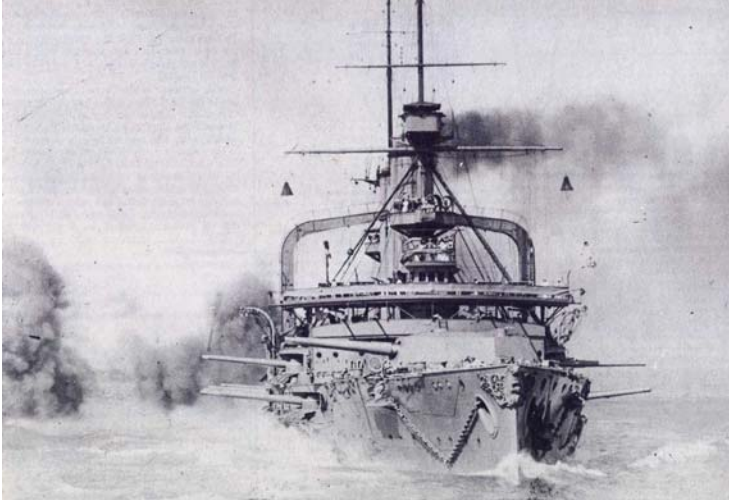
16- Askold- Türkiye'yi işgale yeltenen donanmanın arasında tek Rus gemisi olarak yer aldı. 5910 ton'luk bu gemi donanma içinde beş bacalı tek gemiydi. Birinci Dünya savaşından sonra "Glory IV" adı ile İngiliz donanmasına geçti. Rusya iadesini istemeyince 1922 de hurdaya çıkarılıp, satıldı.

103 Yıldır Bilinmeyen Gerçek
İtilaf Donanmasının İzmir'i İşgal Girişimi

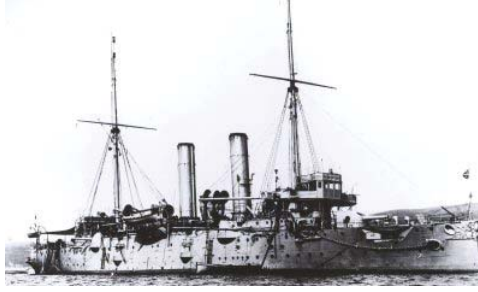
81

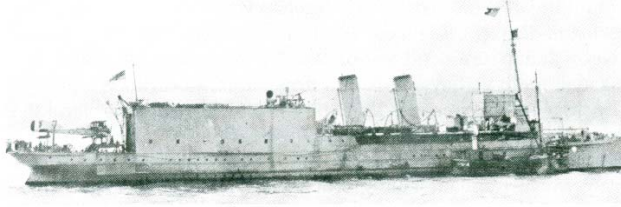
17- HMS Euryalus. 12 000 Ton. Ocak 1904 hizmete girdi, Çanakkale savaşlarına katıldı, Süveyş, Hind ve Pasifik Okyanuslarında görevlerde bulundu. 1920' de satıldı.

18- HMS Swiftsure - 1903: 1915 Çanakkale savaşlarından sonra 1917 yılına kadar Atlantik Okyanusunda görev yaptı, 1920 yılında hurdaya çıkarıldı, .

19- HMS Theseus - 1892: 1921 yılında hurdaya çıkarıldı.

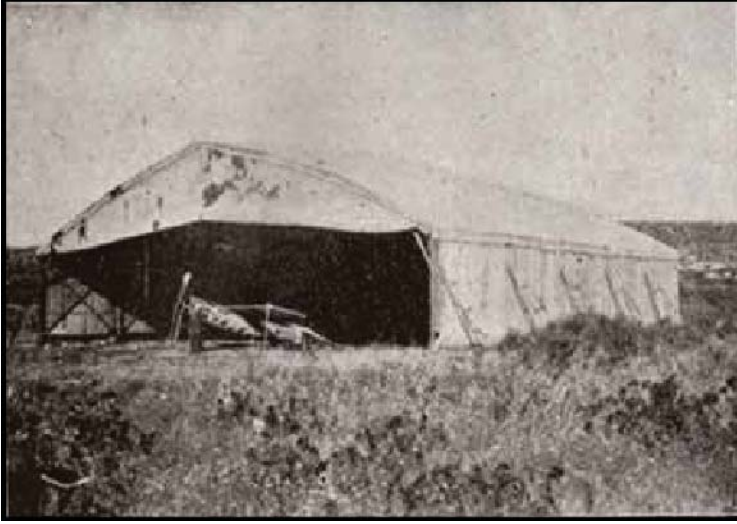
20- HSM Ben my Chree'nin Tayyareleri Ege Bölgesinde görev yaptı. Ben my Chree Mustafa Ertuğrul'un bataryası tarafından 8 Ocak 1917 günü Meis Adası limanında batırıldı.

21- İzmir istihkamatu tarafından batırılan bir İngiliz kruvazöründen çıkan eşyalar Devlet Osmanlı Arşivleri fotoğraflar İzmir FTG 1270 29. 10. 1923

22- Kösten Adasının işgaline memur kıtaat-ı askeriyyenin adaya ihraç ameliyesi. ⁴⁹

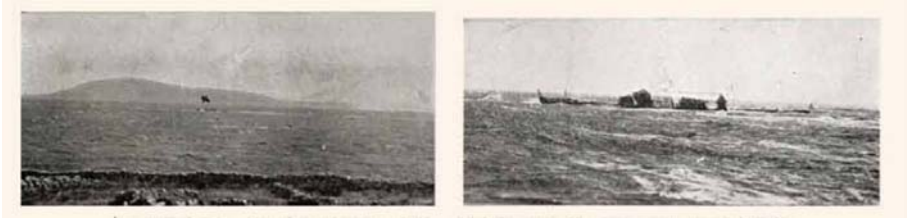
23- Kösten Adasında içinde tayyaresiyle düşmanın terk ettiği büyük tayyare hangarı. ⁵⁰

49 Harb Mecmû'ası Ankara 2015 Türk Tarih Kurumu Yayını S 12, s. 188

50 Harb Mecmû'ası Ankara 2015 Türk Tarih Kurumu Yayını S 12, s. 188

24- Sahil toplarımızın Kösten Adasının dahilinde enkaz halinde bulunan bir düşman monitörü

25- İzmir sahilinde Çeşme civarında topçularımız tarafından tam isabetlerle imha edilen motor gambotunun tahrip edilmiş hali ve deniz sahtından aşağıya sukutu. ⁵¹

51 Harb Mecmû'ası Ankara 2015 Türk Tarih Kurumu Yayını S 22, s. 342

26-27- İzmir Karantina Adası Mezarlığı

28- Şehzade Paşa Av Köşkü –İzmir Poligon

29- Arslanlı çeşme

30- İzmir endaht poligonu ve parkı (Şehzade Paşa Av Köşkü)⁵²

İzmir Körfezi Gemi batıkları 1912-1918⁵³

52 Harb Mecmû'ası Ankara 2015 Türk Tarih Kurumu Yayını S 24, s. 380

53 Deniz Kuvvetleri Dergisi İzmir Körfezi Gemi batıkları Celal Öcal, Gökhan Atmaca Mayıs 2017 S 628 s. 138

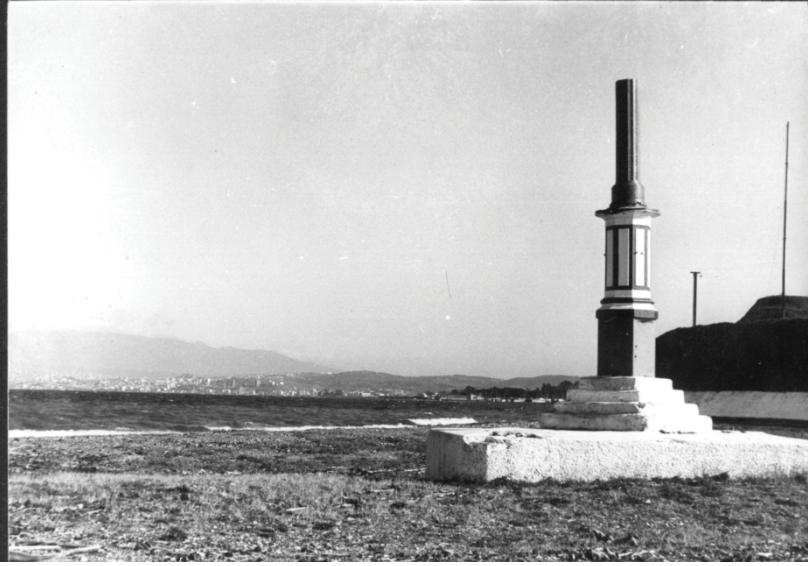

31- İzmir Yenikale Şehitliği Kitabesi

1333 senesi Rebiyülahirinin 18. günü(5 Mart 1915) İngiliz ve Fransız müşterek gemilerinden Yenikale'ye atılan mermilerden müstakil ağır topçu tabur efradından top başında şehit olanların ruhlarına rızaenillah Fatiha. ⁵⁴

54 Necmi Ülker, *I. Askeri Tarih Semineri Bildiriler III* 1983 Ankara Gnkur. Basımevi, İzmir Sancakkale'si ve Şehitliği, s. 279.

**İBB Atatürk Kitaplığı Şehir Albümleri: İzmir ve Manisa Fotograflarının
bulunduğu Albüm 000473**

32- 1960'lı yıllarda İzmir Sancakkale önünde bir anıtın dikili olduğu gösteren fotoğraftaki anıt hakkında bilgi bulunamamıştır.

33- Sancakkale'nin 1960'lı yıllardaki görünüşü ve anıtı !

34- Sancakkale toplarından biri

35- Sancakkale burcundaki saldırı izi.

9 Eylül 1918 günü Çanakale'yi bombardımana gelen iki Yunan tayyaresinden düşürdüğümüz uçakta bulunan Deniz Pilot Başçavuş Konstantinis Crivanis'in sorgu tutanağı.

Tercüme: Habip Hürmüzlü

1- Özgeçmişinizi söyleyiniz.

1895 yılında Zanta adasında doğdum.

Mülk sahiplerinden Nekola Çirinotis'in oğluyum. Adı geçen adada ilkokul ve jimnasi tahsili gördüm. Sonra Azna Dar-ul Funun'unda felsefe tahsil ediyordum. Ancak öğrenimimi tamamlamadım. Dar-ul Funun'un birinci yılında iken askere dahi kaydolundum ve iki yıl hizmet ettim. Terhisimden bir ay sonra gönüllü olarak uçak okuluna girdim. 1917 yılının Ekim ayı başından itibaren on ay Limni'deki uçak okulunda tahsilimi bitirdim ve başçavuşlukla orduya katıldım.

2- Kullandığınız uçak nerede idi?

Mondros adasına yarım saat mesafededir ve Mayo köyündeki hangarda idik. Anılan köyde dört adet hangar vardır ve bunların hepsi de Yunanistan'a aittir.

3- Pilot musunuz, rasit (gözlemci) mısınız, arkadaşlarının rütbeleri nedir?

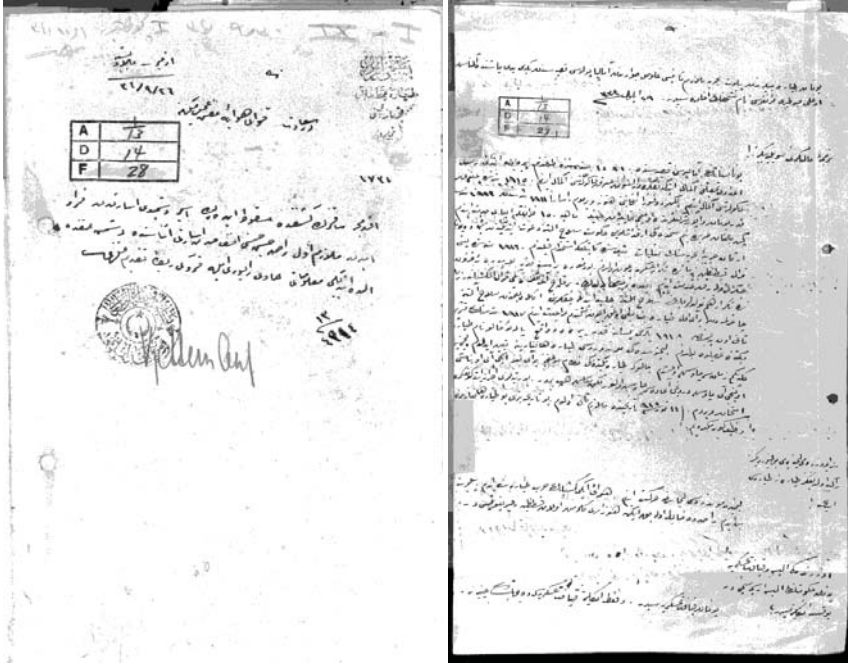
Ben rasit olarak görev yapıyorum. Arkadaşımın rütbesi mülazim sani'dir (Teymen).

4- Kullandığın uçak nereye aittir, kaç beygir gücündedir?

Kullandığım uçak Hanri Mazman sistemdir ve yüz elli beş beygir gücündedir, İngiliz malıdır. Kalan üç uçağın birisi iki yüz otuz beygir gücündedir, diğeri ikisi de İngiliz sisteminde ve aynı güçtedir. Bunlar kullananlar da Yunanlılardır.

5- Yunanistan'a ait başka nerelerde uçak hangarları vardır?

Pire'ye yakın Valora'da, Halkidkiya yarım adasının Velagrana'da uçak hangarları vardır. Bunların hepsi Yunanistan'a aittir. Ancak Halkida yarım adası ki Astavro'dadır, İngilizlere ait hangarlar dahi mevcuttur.

29 Eylül 234

6- Hangarlarımızın bulunduğu Mondros adasının piyade ve saire kuvveti var mıdır?

Hayır yoktur. Yalnız uçakların hizmetini gören iki yüz kadar asker vardır ve bunların hepsi Yunanlılardır.

7- Hangi dilleri biliyorsunuz?

Biraz Fransızca ve İngilizce bilirim. Rumca dili ana dilim olduğu için tabii ki Rumca'yı da bilirim. Her üç dilde yazar ve okurum.

8- Midilli'de kaç uçak vardır?

Midilli'de katiyen uçak yoktur. Burası istasyon olarak kullanılmaktadır.

9- Midilli'de İngiliz askerleri var mıdır?

Hayır yoktur.

10- Midilli İngiliz hangarlarının bulunduğundan söz ettiğiniz halde İngiliz askerleri yoktur diyorsunuz.

Yalnız hangarların korunması için on kadar İngiliz askeri vardır, başka kuvvet katiyen yoktur.

11- Midilli'de İngiliz gemileri var mıdır?

Hayır yoktur, yalnız bir montyor mevcuttur.

Adalarla kıyılarda yığın yapmış Yunan kuvvetleri var mıdır?

Hayır yoktur. Yalnız kıyıları korumak amacıyla az sayıda asker vardır.

Atılan bombalar yangın bombası idi. Bunlar aydınlatma için mi kullanılıyordu?

12- Çanakkale üzerine kaçınıcı defa geldiniz?

Birinci defa olarak geldik. Galiboli yarım adası sahillerinde makinemizin bozulmasına binaen yere inmeye mecbur kaldık, yirmi dakika kadar beklemekten sonra Osmanlı askerleri tarafından esir alındık. Uçak deniz kenarında kaldı.

13- Sizin geleceğiniz gün İstanbul üzerine kaç uçak gelecekti?

O gün iki uçak gelecekti. Biz 9 Eylül 34 akşamı dokuzu yirmi geçe Mondros'tan hareket ettik. Bizi takip edecek olan iki uçak yarım saat sonra hareket edecekti. Her ne kadar diğer uçağı göremedim ise de makinenin sesini duydum.

Bizim görevimiz Çanak kaleye kadar olduğu için İstanbul üzerine kaç uçağın gelmek üzere olduğunu bilmiyorum.

14- Uçağınızda kaç bomba vardı?

Üç büyük ve üç küçük bomba vardı. Büyüklerin ağırlığı altmış beş libre ve küçüklerin on altı libre ağırlığında idi. Büyük bombalar hem yangın hem de tahrip bombasıdır. Küçükler ise yalnız yangın bombasıdır.

15- Bu bombaları ne için kullanacaktınız?

... Körfezindeki uçak hangarını tahrip etmek ve yakmam için kullanacak idik. Ama makine bozulduğu için hepsini merkeze attık.

16- Uçağınızda makineli tüfek var mıydı?

Hayır makineli tüfeğimiz yoktu.

17- Uçağının kaç mil hızla seyrediyordu?

Uçağımız, azami saatte altmış mil seyredebilir. Esasen uçağımız eski idi.

18- Limni'de kaç hangarınız vardır, İngilizlerin hangarları var mıydı?

Limni'de Yunanistan'a ait dört hangarın bulunduğunu arz etmiştim. Adı geçse adada ayrıca İngilizlere ait on kadar uçak hangarı vardır.

19- Yunan uçak hangarlarının komutanı kimdir?

Hangarlarımızın komutanı denin binbaşlarından Eristidis Morais'tir.

20- Hareket emrini kimden aldınız ve tertibatı ne idi?

Hareket emrini bizzat komutanımız verdi ve dediğim gibi Nora körfezindeki Türk uçak hangarlarını yakmak idi. Komutan Morais bu emri İngiliz kumandanlığından almıştı.

- 21- Limni'de İngiliz kumandanı kimdir?
Limni'de İngiliz Miralay Gote'dir. Bu kişi tüm uçakları kumanda eder.
- 22- Limni'de Yunanlılara ve İngilizlere ait kaç uçak vardır?
Dört beş adet Yunan uçağı ve on beş adet de İngiliz uçağı vardır.
- 23- Fransız ve Amerikan uçakları var mıdır?
Fransız ve Amerikan uçakları yoktur ve orada Fransız ve Amerikan subayları da yoktur.
- 24- Emri altında bulunduğunuz İngiliz kumandanı emirlerini nereden alıyor?
Kesin olarak bilmiyorum, ancak emirleri direkt İngiltere'den aldığımı zan ediyorum, zira kendisinden büyük bir amir yoktur.
- 25- Limni'de ne kadar İngiliz subayı vardır?
Yaklaşık olarak elli pilot ve elli kadar rasıt vardır, piyade ve sair efrat yoktur.
- 26- Yunan uçakları İngiliz kumandanı emrinde olduğuna göre kaç defa uçuş yaptınız ve nerelere bomba attınız?
İstanbul'a katıyen Yunan uçağı gelmemiştir. Yalnız Çanakkale'ye geçen seneden beri Yunan uçakları İngiliz uçaklarıyla beraber Çanakkale üzerinde uçarak bomba atırlar, fakat ben ilk defa olarak uçtum.
- 27- Diğer sahillere gittiniz mi ve ne yaptınız?
Evet, diğer sahillere gittik ve ne yaptığımızı söyleyemem.
- 28- Temmuz 34 senesinde bir defa İzmir'e gittim, bomba atmadık, amacımız fotoğraf çekmek idi, İzmir ve Sancakkale'nin genel fotoğraflarını çektik, ancak fotoğraf iyi çıkmadı, üç dört defa da bizzat kumandanımız Moraisi İzmir'e gitti. İzmir şehrine bomba atmadı ise Gaziemir'e bomba atmıştır. Gaziemir'e bomba atmaktaki amacı oradaki hangarları tahrip etmek idi.
- 29- Midilli'de uçak hangarı var mıdır?
Yunanistan'a ait Midilli'de hangar yoktur. Ancak İngilizlere ait iki adet sabit hangar vardır ve adı geçen hangarlarda Yunan subayı yoktur.
- 30- Sizin hava kuvvetleri İngiliz genel kurmayının emrine verilmiş olmasından dolayı, uçaklarınızdan kaç uçak kaç defa Osmanlı semalarında uçuş gerçekleştirmişti?
Çanakkale'ye üç defa ikişer uçak uçuş yapmış, ancak bomba atmamışlardır.
- 31- İstanbul'a kaç defa geldiniz?
İstanbul'a Yunan uçağı gelmemiştir.

TELEGRAMME تلفرافنامه

دولت عليه عثمانیه تلفراف ادارهسى
ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN
L'Etat s'engage envers les telegraphistes à raison du service de la telegraphie

Transmission et Expédition	RECEPTION
No. de l'Expédition Date Heure	No. de l'Expédition Date Heure
Direction Bureau	Direction Bureau

Pour: *البريد الجوي بوردي*
 Date: *1909*
 Heure: *12*
 Direction: *البريد الجوي*
 Bureau: *بوردي*

موصلا ساعته الازفانه بسيرتو دولته العالمة باليهي و بالمشوركة
 و اوسر باجاله ايك طويستوروكه تلويزوميه يشكاله كمله معنه لوردقه
 سلكه كلفه و طوله بتوليه كهورتوروكه برلن اولى كوئيه الهميه حوالته
 سلكه و حقه اولاده بولمقده اولهيه وليتبه ايزو حوالته قومانده
 باليهيه
 اوله قومانده طاهر

دنك تلويزوم دلمر نام ساعته اوله العالمة لوردوروكه لمانه بولنام
 بيده خانبولوك شورسينه دعونه الله قينلى اله و ايتوروكه خانولوك سليم
 اولهيه تكلفه و امله دتمه ساعه اتمك اولهيه كمداه قومانده
 طويستوروكه متبالله قوه جوقهيه متعاف لوردوروكه كلفه
 طويستوروكه تحبس ايتوروكه سلكه اولهيه اولهيه قومانده سولر
 اخاه سلكه اكلوشتمده و كيفت ايزو حوالته قومانده باليهيه
 اوله قومانده طاهر

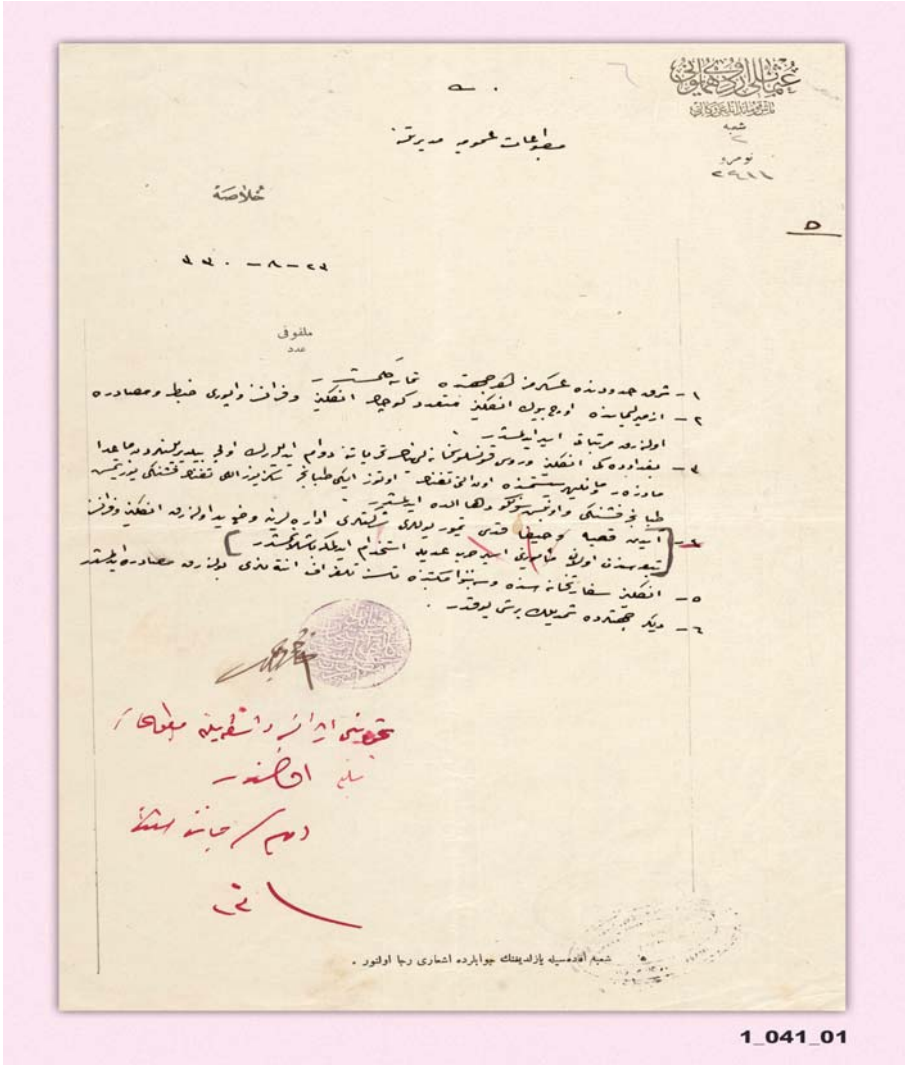
قايمة مستعمله داخله باليهيه طلعه باليهيه حشراليم

اوله قومانده باليهيه سلكه التالاه انك تلويزوم خانبولوك اولهيه اولهيه اولهيه
 سلكه باليهيه اولهيه اولهيه و تلويزوم سلكه باليهيه اولهيه اولهيه
 استعمال اولهيه معلوماته بيده حشراليم اولهيه اولهيه

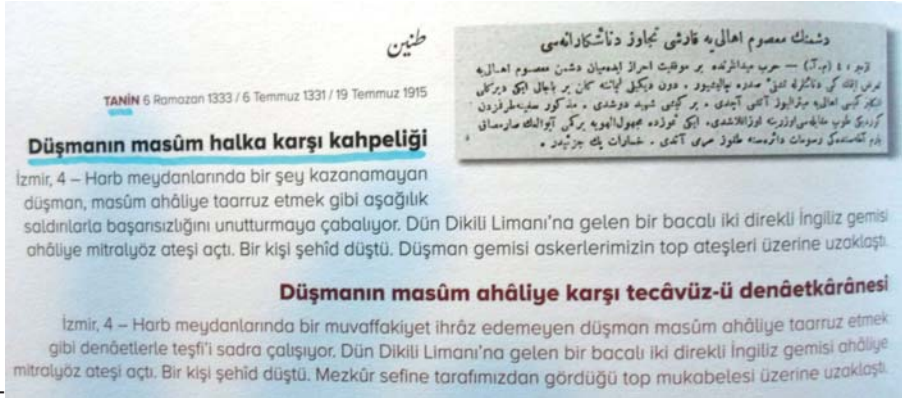
اوله و امله لمانه
 ايزو حشراليم
 ١٩٠٩

شماره

İngilizlerin Urla kıyılarına gelerek Birün Gambotu ile Kınalıada vapurunun teslimini istemeleri üzerine mürettebatın gemileri yakarak karaya çıktıkları ve halen ahalinin sükunet içinde olduğu.⁵⁵

İzmir'e tecavüz eden düşman tayyaresine dair 1/Ag/1333 H-1914-1915 Osmanlı Arşivlerinden bir belge.

Tanin Gazetesi 19 Temmuz 1915 İzmir Dikili'nin bombardumana maruz kaldığı haberi.⁵⁶